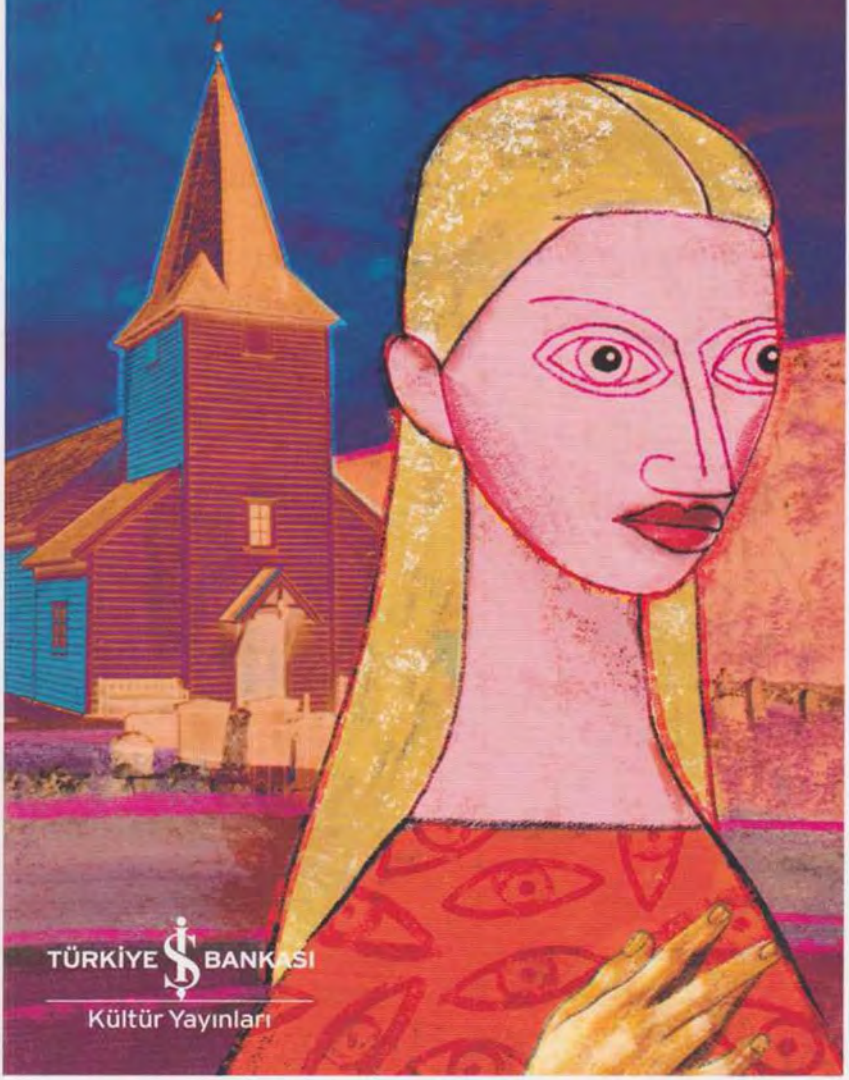
MODERN KLASİKLER DİZİSİ - 189

NOBEL EDEBİYAT ÖDÜLÜ

ANDRÉ GIDE
PASTORAL SENFONİ

FRANSIZCA ASLINDAN ÇEVİREN:
İPEK ORTAER MONTANARİ

TÜRKİYE İŞ BANKASI
Kültür Yayınları

ANDRÉ GIDE
PASTORAL SENFONİ

ÖZGÜN ADI
LA SYMPHONIE PASTORALE

© TÜRKİYE İŞ BANKASI KÜLTÜR YAYINLARI, 2021
SERTİFİKA NO: 40077

EDİTÖR
GAMZE VARIM

GÖRSEL YÖNETMEN
BİROL BAYRAM

DÜZELTİ
ALEV ÖZGÜNER

GRAFİK TASARIM VE UYGULAMA
TÜRKİYE İŞ BANKASI KÜLTÜR YAYINLARI

1. BASIM OCAK 2022, İSTANBUL

ISBN 978-625-405-880-6

BASKI: DÖRTEL MATBAACILIK SAN. VE TİC. LTD. ŞTİ.
Zafer Mah. 147. Sokak 9-13A Esenyurt İstanbul
Tel. (0212) 565 11 66 Sertifika No: 40970

Bu kitabın tüm yayın hakları saklıdır.
Tanıtım amacıyla, kaynak göstermek şartıyla yapılacak kısa alıntılar dışında gerek metin, gerek görsel malzeme yayınevinden izin alınmadan hiçbir yolla çoğaltılamaz, yayımlanamaz ve dağıtılamaz.

TÜRKİYE İŞ BANKASI KÜLTÜR YAYINLARI
İstiklal Caddesi, Meşelik Sokak No: 2/4 Beyoğlu 34433 İstanbul
Tel. (0212) 252 39 91 Faks (0212) 252 39 95
www.iskultur.com.tr

ÇEVİREN: İPEK ORTAER MONTANARI

1987 yılında İstanbul'da doğdu. Saint Joseph Fransız Lisesi'ni bitirdikten sonra İÜ Fransızca Mütercim Tercümanlık bölümünden mezun oldu. İsviçre'de, Cenevre Üniversitesi'nde eğitim teknolojileri alanında yüksek lisans yaptı. Fransızcadan yaptığı pek çok kitap çevirisinin yanı sıra İtalyanca ve İngilizceden de çeviriler yapmaktadır. Yazdığı öyküler çeşitli dergi ve platformlarda yayımlanmış, Frankofonlara hitaben yazdığı *La Conjugaison des Verbes Turcs* (Türkçe Fiil Çekimleri) kitabı ise 2019 yılında INALCO yayınlarından çıkmıştır. Halen yurtdışında yaşamaktadır.

Modern
Klasikler
Dizisi - 189

André Gide

Pastoral Senfoni

Fransızca aslından çeviren:
İpek Ortaer Montanari

TÜRKİYE İŞ BANKASI
Kültür Yayınları

*Jean Schlumberger'ye**

---

* Fransız editör ve yazar. 1908 yılında, aralarında André Gide'in de bulunduğu çeşitli yazarlarla birlikte *La Nouvelle Revue française* adlı edebiyat ve eleştiri dergisini çıkarmıştır. (ç.n.)

Çevirmenin Notu

Kitabımızın özgün adı *La Symphonie pastorale*'dir. Türkçeye de olduğu gibi aktarılabilen "pastoral" sözcüğünün anlamı TDK sözlüğünde "kır yaşantısını ve özellikle çobanların aşk ve yaşayışlarını anlatan edebiyat türü, çobanlama" olarak geçer. *La Symponie pastorale*, asıl olarak Beethoven'ın eserlerinden birinin Fransızca adına karşılık gelse de bizim açımızdan bir alt anlamı daha bulunmaktadır. Metinde olayları kaleme alan ana karakterimiz Protestan bir papaz ve Fransızcada Protestan papazlar için "*pasteur*" sözcüğü kullanılmakta. "*Pasteur*" aynı zamanda çoban demek, kısacası "*pasteur*" ve "*pastorale*" sözcükleri arasında bir bütünlük söz konusu. Bu noktada bir de "*pasteur*" ile Katolik rahip (prêtre) arasındaki farkı belirtmekte yarar var. "*Prêtre*"ler dünyevi hayatla ilgilenmez ve evlenmezlerken, "*pasteur*"ler kilise hukukuna göre hareket etseler de halktan sayılırlar ve evlenme özgürlüğüne kavuşmuşlardır.

BİRİNCİ DEFTER

10 Şubat 189.

Üç gündür durmaksızın kar yağıyor, yollar kapandı. On beş yıldır ayda iki kez ayine katılmayı âdet edindiğim R...'ye gidemiyorum. Bu sabah La Brévine*'in şapelinde sadece otuz dindar toplandı.

Bu zorunlu kapanmanın getirdiği boş zamanı, biraz geriye gidip Gertrude'ün sorumluluğunu nasıl üstlendiğimi anlatmak için kullanacağım.

Bana kalırsa sadece ibadet ve sevgiyle karanlıktan çıkardığım bu sofu ruhun oluşumu ve gelişimiyle ilgili her şeyi bu deftere yazmayı planladım. Bana bu görevi veren Tanrı'ya şükürler olsun.

La Chaux-de-Fonds'dan dönerken küçük bir kızın aceleyle yanıma gelip beni yedi kilometre uzağa, ölüm döşeğindeki zavallı, yaşlı bir kadının yanına götürmek istemesinin üzerinden iki buçuk yıl geçti. Atın koşumları henüz çözülmemişti; gece çökmeden geri dönemeyeceğimi düşündüğümden kendime bir fener edindikten sonra çocuğu arabaya bindirdim.

Beldenin civarındaki her yeri gayet iyi bildiğimi sanırdım; ama Saudraie çiftliğini geçince çocuğun rehberliğinde o zamana kadar girmediğim bir yola saptım. Bununla birlikte,

* İsviçre'nin Neuchâtel iline bağlı bir belde. (ç.n.)

iki kilometre ilerledikten sonra solda, gençliğimde birkaç kez paten kaydığım küçük, gizemli gölü tanıyıvermiştim. Hiçbir papazlık görevi yolumu bu tarafa düşürmediğinden bu bölgeye on beş yıldır gelmemiştim; bu yüzden de bu gölün nerede olduğunu ilk başta çıkaramamıştım; bu konu hakkında düşünmeyi artık bırakmıştım ki akşamın pembemsi ve altuni büyüsünde bir anda, ilk başta rüya görüyormuşum gibi gelse de, bu gölü tanıyıverdim.

Yol, gölden gelerek ormanın kıyısından geçen, ardından bir bataklık boyunca devam eden dereyi takip ediyordu. Bu kesime kesinlikle daha önce gelmemiştim.

Genç rehberim sonunda bana bir yamaçta, bacasından karanlıkta morarıp sonra altuni göğe doğru sararak yükselen ince bir duman da olmasa metruk görünen saman damlı bir kulübeyi parmağıyla işaret ettiğinde güneş batıyordu ve uzunca bir süredir karanlıkta yürüyorduk. Atı yakındaki bir elma ağacına bağlayıp, çocukla birlikte yaşlı kadının az önce öldüğü karanlık odaya girdim.

Bu manzaranın iç karartıcılığı, sessizlik ve o anın ağırlığı karşısında donup kalmıştım. Yaşı hâlâ genç bir kadın yatağın yanında diz çökmüştü. Müteveffanın torunu olduğunu düşündüğüm ama aslında sadece hizmetçisi olan çocuk, dumanlar çıkaran bir mum yaktıktan sonra yatağın ayakucunda hareketsiz durdu.

Uzun yolculuğumuz sırasında onu konuşturmaya çalışmış, ama ağzından laf alamamıştım.

Dizleri üstündeki kadın ayağa kalktı. Sandığımın aksine bir akraba değil, hizmetçi çocuğun hanımının güçten düştüğünü görünce çağırdığı ve cesede göz kulak olmasını istediği bir komşu, bir arkadaştı sadece. Bana yaşlı kadının acı çekmeden son nefesini verdiğini söyledi. Defin ve cenaze töreni için yapılacaklar konusunda birlikte karar verdik. Bu unutulmuş bölgede, sık sık olduğu gibi, her şeye karar vermek bana düşüyordu. İtiraf etmeliyim ki, ne kadar fukara

görünürse görünsün sadece şu komşu kadının ve çocuk hizmetçinin gözetimindeki bu evden ayrılırken kendimi biraz huzursuz hissediyordum. Bununla birlikte, bu sefil evin bir köşesinde saklı bir hazine olması pek de olası değildi... Ne yapabilirdim ki? Yine de yaşlı kadının bir mirasçısı olup olmadığını sordum.

Bunun üzerine komşu kadın mumu eline alıp evin bir köşesine doğru tutunca ocağın önünde büzülüp oturmuş, uyuyormuş gibi duran belli belirsiz bir varlık olduğunu fark edebildim. Gür bir saç yığını yüzünü neredeyse tamamen örtmüştü.

— Bu kız kör, hizmetçinin söylediğine göre yeğeni. Görünüşe bakılırsa aileden geriye kalan tek kişi. Onu bir bakımevine yerleştirmek gerek, yoksa neye dönüşür bilemiyorum.

Tam önünde kendisine böyle bir kader biçildiğini duymak, bu acımasız sözlerin onu üzeceğini düşündüğümden bana dokundu. Komşu kadını en azından sesini alçaltmaya davet etmek amacıyla:

— Kızı uyandırmayınız, dedim usulca.

— Ah! Uyuduğunu sanmıyorum; ama zaten aptalın teki. Konuşmaz, kendisine söyleneni de anlamaz. Sabahtan beri odadayım, bırakın konuşmayı kıpırdamadı bile. Önce sağır olduğunu sandım, ama hizmetçi sağır olmadığı iddiasında, yalnızca bizzat yaşlı kadının sağır olduğunu, ne genç kızla ne de başka biriyle konuştuğunu, uzun zamandır su içmek ya da yemek yemek dışında ağzını açmadığını söylüyor.

— Kız kaç yaşında?

— On beşinde sanırım! Zaten ben de sizin bildiğinizden fazlasını bilmiyorum...

O anda bu terk edilmiş zavallının bakımını üstlenmek hemen aklıma gelmedi; ama dua ettikten sonra –ya da tam olarak, yatağın başucunda diz çökmüş komşu ile küçük hizmetçi arasında benim de diz çöküp dua ettiğim sırada– birden Tanrı'nın yoluma bir çeşit yükümlülük çıkardığını

ve biraz korksam da bundan kaçamayacağımı fark ettim. Ayağa kalktığımda, sonrasında kendisiyle ne yapacağımı ya da onu kime emanet edeceğimi sorgulamadan, daha o akşam çocuğu yanımda götürmeye karar vermiştim. Yaşlı kadının uykulu yüzüne, içinden hiçbir şey kaçmasın diye ipleri sımsıkı büzülmüş, cimri birine ait bir para kesesi gibi duran ağzına düşünceli düşünceli bakarak bir süre daha hareketsiz durdum. Ardından kör kızın bulunduğu köşeye dönerek komşuya niyetimi söyledim.

— Yarın cesedi almaya geldiklerinde burada olmaması iyi olur, dedi. Hepsi buydu.

İnsanların ara sıra icat etmeyi sevdiği kuruntulu itirazlar olmasaydı pek çok şey kolayca hallolurdu. Çocukluğumuzdan beri, yapmak istediğimiz şu veya bu şeye, salt çevremizdekilerin sürekli olarak "Yapamaz" demesi engel olmadı mı?..

Kör kız, onu istemsiz bir kütle gibi taşımamıza izin verdi. Yüz hatları düzgündü, oldukça güzeldi, ama tamamen ifadesizdi. Odanın dinlenmeyi âdet edindiği köşesine, tavan arasına çıkan merdivenlerin altına yerleştirilmiş ot şiltenin üzerinden bir örtü aldım.

Kibar davranan komşu kadın, bulutsuz gecede ayaz çıktığından kızı iyice sarınama yardım etti. At arabasının fenerini yakıp zar zor hissedilen sıcaklığıyla hayatta olduğunu anladığım bu ruhsuz et yığınını kendime yanaştırarak yola koyuldum. Yol boyunca düşünüp durdum: Uyuyor mu? Hangi karanlık rüyaları görüyor?.. Uyanmasıyla uykuda olmasının ne farkı var ki? Bu donuk bedenin kiracısı kız, dört duvar arasına sıkışmış bu ruh, hiç şüphesiz sonunda senden gelecek lütuf ışığını bekliyor Tanrım! Sevgimle bu korkunç geceyi, bir ihtimal, ondan uzak tutınama izin verir miydin?..

Eve döndüğümde başıma gelen talihsiz karşılamayı anlatmadan edemeyecek derecede önemsiyorum hakikati. Karım bütün erdemlerin toplandığı bir bahçedir ve ara sıra

başımıza gelen, aşmamız gereken zor zamanlarda bile bir an olsun gönlünün güzelliğinden şüphe etmemişimdir; ancak doğal iyilikseverliği şaşırtılmayı sevmez. Ödevinin berisinde kalmayacak ama ötesine de geçmeyecek kadar düzenli bir kişidir. Hatta iyilikseverliği de sanki sevgi tükenebilir bir hazineymiş gibi ölçüye vurulur. Uyuşamadığımız tek nokta da budur...

O akşam küçük kızla geldiğimi gördüğünde ilk düşündüğü şeyi, bağırırken ağzından kaçırıverdi:

— Yine başına ne iş çıkardın?

Kendi aramızda bir açıklama yapmamız gerektiğinde hep olduğu gibi, orada ağızları beş karış açık, akıllarında pek çok soruyla şaşkın şaşkın duran çocukları dışarı çıkararak işe başladım. Ah! Bu karşılama, benim dilediğimden ne kadar da uzaktı. Sadece benim sevgili küçük Charlotte'um, arabadan yeni bir şeyin, yaşayan bir şeyin çıkacağını anladığında dans edip ellerini çırpmaya başladı; ama annelerinin çoktan kalıba soktuğu diğerleri, çabucak heyecanını bastırarak onu da kendilerine uydurdular.

Bir an büyük bir karışıklık yaşandı. Bir körle karşılaşacaklarını bilmediklerinden, ne karım ne de çocuklar kızın adımlarını yönlendirirken gösterdiğim büyük özenin nedenini anlayabildiler. Yolculuk boyunca tutuğum elini bıraktığımda bu zavallı özürlü kızın koyverdiği garip iniltiler beni bile sarstı. Çığlıklarında hiçbir insani taraf yoktu. Küçük bir köpeğin acıklı ürümesini andırıyordu. Bütün evrenini oluşturan her zamanki hislerin dar çemberinden ilk kez sökülüp alınmasıyla dizlerinin bağı çözülüvermişti; kendisine bir sandalye yaklaştırmama rağmen sanki oturmayı bilmiyormuşçasına yere yıkılıverdi. Bunun üzerine onu ateşin yakınına kadar götürdüm, o da yaşlı kadının evinde gördüğüm pozisyonu alıp çömelerek şömine rafına yaslandı. Arabada da oturaktan kayıvermiş, yol boyunca ayaklarıma sarılmıştı. Lakin en güzel davranışlarını her zaman en doğal dürtüleri-

nin yönlendirdiği eşim de bana yardım ediyordu; ama onun aklı sürekli mücadele halinde olduğundan çoğu zaman kalbine karşı üstünlük kazanır.

— Bununla ne yapmayı düşünüyorsun? diye sordu küçük kız yerleştikten sonra.

"Bu" sözcüğünü kullandığını işitince ruhum ürperdi ve öfkeli bir davranışta bulunmamak için kendime zor hâkim oldum. Bununla birlikte kendimi uzun ve huzurlu derin düşüncelere bırakarak tuttum ve yeniden bir çember oluşturmuş aileme dönerek, kör kızın alnına elimi koydum. Elimden geldiğince tumturaklı bir tavırla:

— Kaybolmuş koyunu* geri getirdim, dedim.

Ancak Amélie, İncillerin öğretisinde abes ya da aşırı makul taraflar olabileceğini kabul etmez. Karşı çıkacağını anladığımda, ufak tefek evlilik tartışmalarımıza alışkın ve bunların ne olduğu hakkında pek de meraklı olmayan (hatta benim fikrime göre çoğunlukla yeteri kadar merak göstermeyen) Jacques ile Sarah'ya küçükleri dışarı çıkarmalarını işaret ettim. Ardından, bu davetsiz misafirin varlığı karşısında karım bana hâlâ dili tutuk ve biraz da çileden çıkmış gibi göründüğünden:

— Kızın önünde konuşabilirsin, diye ekledim. Zavallı çocuk anlamıyor.

Bunun üzerine Amélie, kesinlikle bana söyleyecek sözü olmadığına dair itiraza başladı –yapacağı uzun açıklamalara her zaman böyle başlar–, her zaman olduğu gibi pek de yararlı olmayan ve dahası âdetlere ve sağduyuya aykırı icatlarıma boyun eğmek zorunda kaldığını söyledi. Önceden de yazdığım üzere bu çocukla ne yapacağım konusunda aklımda hiçbir fikir yoktu. Kızın bizim eve yerleşmesi olasılığını henüz aklımdan geçirmiyordum ya da çok belli belirsiz bir fikir olarak aklımın bir köşesinde duruyordu; hatta bu fik-

* Burada kullanılan "*brebis*" sözcüğü, "koyun" anlamının yanı sıra "dindar, Hıristiyan" anlamı da taşımaktadır. (ç.n.)

ri ilk olarak Amélie bana, "Evde zaten yeterince kalabalık değil miyiz?" diye sorduğunda, onun ortaya attığını söylemek üzereydim. Derken bana, ardımdan gelenlerin dayanma gücüne bakmaksızın sürekli ilerlediğimi, kendisine göre beş çocuğun yeterli olduğunu ve Claude'un (tam da o anda, adını işiterek beşiğinde ağlamaya başlamıştı) doğumundan beri "ağzının payını" aldığını, artık işin sonuna vardığını hissettiğini söyledi.

Bana çıkışırken kullandığı ilk cümlelerde İsa hakkındaki bazı sözleri yüreğimi ağzıma getirdi, yine de kendimi tuttum çünkü davranışlarımı Kutsal Kitap'ın yetkesinin arkasına saklamak bana her zaman yakışıksız gelmiştir. Ama yorgunluğu hakkında konuşmaya başlar başlamaz süklüm püklüm oldum; çünkü arzumdan kaynaklanan düşüncesiz coşkunlukların sonuçlarına karımın katlanmasına pek çok kez neden olduğumu kabul ediyorum. Ancak bu acı yakınmalar bana görevimi öğretmişti; bunun üzerine oldukça yumuşak bir ifadeyle Amélie'ye, benim yerimde olsaydı aynı şekilde hareket edip etmeyeceği ve artık herhangi bir dayanağı kalmadığı açıkça görülen, ıstırap çeken bir varlığı bırakıp gitmesinin mümkün olup olmadığı üzerine düşünmesi için yalvardım. Bu özürlü misafirin bakımının ev halkının endişelerine yenilerini ekleyip yeni yorgunluklar katacağı konusunda yanılgıya düşmediğimi ve ona daha sık yardım edemediğim için pişmanlık duyduğumu ekledim. Son olarak, hiçbir şekilde kızgınlığı hak etmeyen şu masuma öfkelenmemesi için yalvararak onu elimden geldiğince yatıştırdım. Ardından Sarah'nın artık ona daha çok yardım edecek, Jacques'ın da bakımına gereksinim duymayacak yaşa geldiklerini belirttim. Kısacası, olaylar ona düşünmesi için zaman vermiş olsaydı ve ben de onun iradesini böylesine beklenmedik biçimde kırmasaydım karımın seve seve kabul edeceğinden emin olduğum şeyi onaylamasına yardımcı olacak sözcükleri Tanrı ağzımdan çıkarıverdi.

Bu faslı neredeyse kazandığıma inanıyordum; sevgili Amélie'm Gertrude'e şimdiden iyilikle yaklaşmaya başlamıştı bile; ama çocuğu biraz incelemek üzere feneri eline alır almaz kan başına sıçradı, kızın tarifi imkânsız derecede pis olduğunu fark etmişti.

— Ama hastalıklı bu, diye bağırdı. Üstünü başını fırçala, hemen. Hayır, burada yapma. Çabuk dışarı çık. Ah Tanrım! Çocuklara da bulaşacak. Şu dünyada bit kadar ödümü koparan başka bir şey yok.

Zavallı yavrucağın bitlerin işgaline uğradığı kesindi; arabada gelirken ona uzun uzadıya sarıldığımı düşününce tiksintimi belirten bir harekette bulunmaktan kendimi alamadım.

Elimden geldiğince temizlenip iki dakika sonra içeri döndüğümde karımı koltuklardan birine çökmüş, başını elleri arasına almış ve hıçkırık krizine girmiş bir halde buldum.

— Metanetini böyle bir sınava tabi tutacağımı düşünmemiştim, dedim şefkatle. Her neyse, artık saat geç oldu, kızı yeterince inceleyemeyeceğiz. Yavrucağın yanında yatacağı ateşi beslemek için uyanık kalacağım. Yarın saçlarını kesip doğru dürüst yıkarız. Kendisine korkmadan bakıncaya kadar onunla ilgilenmeyeceksin.

Ve çocuklara bu olaydan bahsetmemesi için kendisine yalvardım.

Yemek zamanıydı. Yaşlı yardımcımız Rosalie'nin bize hizmet ederken düşmanca bakışlar attığı himayemdeki kız, kendisine uzattığım bir tabak çorbayı oburca mideye indirdi. Yemek sessiz geçti. Başımdan geçenleri anlatmak, çocuklarla konuşmak, böyle bir yoksunluğun olağandışılığını anlamalarını ve hissetmelerini sağlayarak onları harekete geçirmek, Tanrı'nın bizi korumaya davet ettiği merhamet ve duygudaşlık hislerini uyandırmak istiyor, ama Amélie'nin öfkesini körüklemekten korkuyordum. Görünüşe göre, her ikimiz de

kesinlikle başka bir şey düşünemesek de, kulak asmama ve olayı unutma buyruğu verilmişti bir kere.

Herkesin yatmasının ve Amélie'nin beni odada tek başıma bırakmasının üzerinden bir saati aşkın bir süre geçmişti ki küçük Charlotte'umun kapıyı araladığını, üzerinde geceliğiyle, yalınayak, yavaşça içeri girdiğini gördüğümde ve boynuma atılıp bana çılgınca sarılarak "Sana doğru dürüst iyi geceler dileyemedim," diye fısıldadığında oldukça duygulandım.

Ardından küçük işaretparmağıyla, sakince uyuyan ve yatmaya gitmeden önce merakla tekrar görmeye geldiği kör kızı göstererek, alçak sesle:

— Neden ona da sarılamıyorum? dedi.

— Yarın sarılırsın. Şimdi kendi haline bırakalım. Uyuyor, dedim ona kapıya kadar eşlik ederken.

Sonra dönüp tekrar yerime oturdum ve vereceğim vaazı okuyarak ya da hazırlayarak sabaha kadar çalıştım.

Charlotte'un bugün, büyük kardeşlerinden çok daha sevecen davrandığı açık, diye düşünüyordum (böyle düşündüğümü hatırlıyorum); ama her biri, o yaşlarda beni aldatmamış mıydı? Büyük oğlum Jacques bile bugün öylesine mesafeli, öylesine ketum ki... Müşfik olduklarını düşünüyor insan, öylesine sevecen ve sevimliler.

27 Şubat

Bu gece çok daha fazla kar yağdı. Yakında dışarıya pencerelerden çıkmak zorunda kalacağımızı söyleyen çocuklar pek hoşnut. Gerçekten de bu sabah kapı sıkıştı, ancak çamaşırhaneden dışarı çıkabileceğiz. Kuşkusuz, bir süre insanlığın geri kalanından yalıtılmış bir halde kalacağımızdan dün, köyde yeterince erzak olup olmadığına baktım. Kar yüzünden mahsur kaldığımız ilk kış olmayacak; ama böylesine kalın bir engel yığınını daha önce gördüğümü sanmıyorum. Ben de dün anlatmaya başladığım hikâyeyi devam ettirmek için bundan yararlanacağım.

Bu özürlü kızı eve getirirken, onun evde kaplayabileceği alan konusuna pek kafa yormadığımı söylemiştim. Karımın biraz direneceğini biliyordum; ona sağlayabileceğimiz alanın ve çok sınırlı kaynaklarımızın farkındaydım. Her zaman yaptığım gibi, ilkeler doğrultusunda olduğu kadar doğal eğilimim doğrultusunda da hareket etmiş; bu hareketimin omuzlarıma daha çok yük bindirme riskini hiçbir şekilde hesaplamamıştım (bu bana her zaman için İncil'in ruhuna aykırı gibi gelmiştir). Bunun sonucunda Tanrı'ya yaslanmak ya da başkalarına yüklenmek zorunda kalmak gibi bir durum oluşur. Çok geçmeden Amélie'nin omuzlarına ağır bir yük bindirdiğimi gördüm, bu yük öylesine ağırdı ki en başta mahcup oldum.

Halihazırda iğrenmeden yapamadığını gördüğümden, küçük kızın saçlarını keserken ona elimden geldiğince yardım etmiştim; ama kızı yıkayıp temizleme aşamasına geldiğimizde işi karıma bırakmak zorundaydım. Böylece, en ağır ve en tatsız işten kurtulduğumu anladım.

Zaten Amélie artık en ufak bir itirazda bulunmuyordu. Gece bu konu hakkında düşünmüş ve bu yeni yükün kendine düşen kısmını omuzlamış görünüyordu. Hatta bundan biraz da zevk alıyor gibiydi, Gertrude'ü hazırlamayı bitirdiğinde gülümsediğini gördüm. Üzerine merhem sürdüğüm tıraş edilmiş başını beyaz bir başlık örtüyordu. Amélie'nin az önce ateşe attığı pis paçavraların yerini Sarah'nın birkaç eski giysisiyle temiz çamaşırlar almıştı. Yetim kızın kendisinin bile bilmediği ve benim de nereden öğrenebileceğimi bilmediğim gerçek adının yerine Charlotte'un seçtiği ve hepimizin hemen kabul ettiği Gertrude adını koyduk ona. Sarah'nın yaklaşık bir yıl önce küçülen giysilerinin ona uyduğu düşünüldüğünde, Sarah'dan biraz daha küçük olmalıydı.

İlk günlerde içine düştüğüm derin hayal kırıklığını da bu noktada itiraf etmeliyim. Gertrude'ün eğitimi konusunda zihnimde bir hikâye kurduğum kesindi; ama gerçek, bunu geçersiz kılmam için beni fazlasıyla zorluyordu. Kayıtsız yüz ifadesi, o bön bakışları ya da daha doğru söylemek gerekirse o mutlak ifadesizliği, iyi niyetimin içten içe buz kesmesine yol açıyordu. Bütün gün, ateşin başında, savunmaya geçmiş bir halde duruyordu; sesimizi işitir işitmez, özellikle de ona doğru yaklaşıyorsak yüz hatları sertleşiyordu sanki. Yüzündeki ifadesizlik sadece hoşnutsuzluğunu göstermek için bozuluyordu. Biraz dikkatini çekmeye çalışsak inlemeye, bir hayvan gibi hırlamaya başlıyordu. Bu somurtkanlık sadece bizzat benim verdiğim yemek sırasında geçiyordu; yemeğe, gözlemlemesi fazlasıyla acıklı hayvani bir açgözlülükle atılıyordu. Her ne kadar sevginin karşılığı sevgi olsa da, bu

ruhun inatla sevgiyi reddedişi karşısında bir tiksinti duygusunun beni ele geçirdiğini hissediyordum. Evet, gerçekten de ilk on gün umutsuzluğa kapıldığımı ve hatta başlangıçtaki hareketimden pişman olmaya varacak ve kızı hiç getirmemiş olmayı dileyecek kadar ona karşı ilgimi kaybettiğimi itiraf etmeliyim. İşin ilginç yanı, bu duyguları ondan saklayamadığım için zafer kazanan Amélie, Gertrude'ün bana yük olduğunu, aramızdaki varlığının beni utandırdığını hissettiğinden beri kızla daha fazla ve daha da canı gönülden ilgileniyordu sanki.

Hasta ziyaretlerine çıkan Val Travers'li dostum Doktor Martins beni ziyaret ettiğinde işte bu haldeydim. Gertrude'ün durumu hakkında anlattıklarım fazlasıyla ilgisini çekti, en başta sadece kör olmasına rağmen bu kadar geri kalmasına çok şaşırdı; ama dostuma, bu özrüne, kendisiyle ilgilenen tek kişi olan yaşlı kadının sağırlığının da eklendiğini ve kızla hiç konuşmadığından zavallı çocuğun tam bir yalnızlık içinde kaldığını açıkladım. Bu durumda, umutsuzluğa kapılmamın hata olduğuna, yanlış davrandığıma beni ikna etti.

— Zemini sağlamlaştırmadan bir şeyler inşa etmeye başlamak istiyorsun, dedi bana. Bu ruhun içinde bulunduğu karmaşayı ve daha durulmamış ilk etkilerini bir düşün. Başlangıçta birtakım dokunsal ve tatsal duyuları bir demet halinde birleştirip senin ona tekrarlayacağın bir etiket, bir ses, bir sözcük üzerinden doygunluğa ulaştırmak, ardından da ona tekrarlattırmaya çalışmak gerekiyor.

"Özellikle fazla hızlı gitmemeye dikkat et; düzenli olarak onunla ilgilen ama asla fazla uzatma..."

İnceden inceye yaptığı bu açıklamanın ardından, "Üstelik bu yöntemin sihirbazlıkla alakası yok," diye ekledi. "Benim uydurduğum bir şey değil, başkalarının da zaten uyguladığı bir yöntem. Hatırlamıyor musun? Okulda, felsefe dersinde

hocalarımız Condillac ile onun yaşayan heykeli* üzerinden bize buna benzer bir vakayı anlatmışlardı... Yoksa," diye sözlerine devam etti, "bunu daha sonra bir psikoloji dergisinde mi okumuştum acaba... Önemli değil; beni o kadar etkilemişti ki, hem kör hem sağır dilsiz olduğundan Gertrude'e kıyasla daha fazla yoksunluğu olan o zavallı çocuğun adını bile hatırlıyorum; geçen yüzyılın ortalarına doğru İngiltere'nin hangi kontluğundan olduğunu artık anımsamadığım bir doktor çocuğu buluyor. Kızın adı Laura Bridgeman'dı. Doktor, senin de yapman gerekeceği üzere çocuğun gelişimi üzerine bir günlük tutmuş ya da en azından başlangıçta onu eğitme çabaları hakkında yazmış. Günler, haftalar boyunca art arda iki küçük nesneye, bir iğneye ve sonrasında da bir tüy kaleme dokunması ve elle yoklaması için ısrarcı olmuş; ardından körlerin kullanımına yönelik olarak basılan kabartmalardan oluşan iki İngilizce sözcüğe dokundurtmuş: *pin* ve *pen*. Haftalar boyunca hiçbir sonuç elde edememiş. Bedenin içinde yaşayan biri yok gibiymiş. Yine de güvenini kaybetmemiş. 'Derin ve karanlık bir kuyunun içine doğru eğilmiş, bir elin yakalamasını umarak umutsuz bir şekilde ip sallandıran biri gibi hissediyordum kendimi,' diye anlatıyordu. Uçurumun dibinde birinin olduğundan ve sonunda bu ipi yakalayacağından bir an bile şüphe etmemişti. Sonunda bir gün, Laura'nın o kayıtsız yüz ifadesinin bir nevi gülümsemeyle aydınlandığını görmüş; o anda gözlerinden minnet ve sevgi yaşları aktığından, Tanrı'ya şükretmek için dizleri üzerine çöktüğünden eminim. Laura birdenbire doktorun ondan ne istediğini anlayıvermişti; kurtulmuştu! O günden

* Fransız düşünür Étienne Bonnot de Condillac'ın (1715-1780) tasarladığı, "heykel deneyi" olarak da bilinen bir düşünce deneyi. Buna göre Condillac yaşayan ama üzerindeki mermer kabuk yüzünden duyum alamayan bir heykel tasarlar. Sonrasında kabuk, beş duyu organına göre katman katman kaldırılır ve duyu alışverişi sağlanır. Örneğin ilk olarak kokuları almasını engelleyen katmanın kaldırılmasıyla koku duyusu harekete geçer. (ç.n.)

sonra dikkat kesilmiş, hızla ilerleme kaydetmişti; çok geçmeden kendi kendisini eğitmeye başlamış ve ardından da bir körler enstitüsüne müdire olmuş; ya da müdire olan bir başkasıydı... Çünkü, bana biraz aptalca gelse de 'böyle varlıkların mutlu olabileceğine' şaşan gazete ve dergilerin uzun uzadıya anlattığı, yakın zamanda ortaya çıkan başka vakalar da var. Çünkü dört duvar arasında yaşayan bu vakaların her birinin aslında mutlu olduğu bir gerçek; kendilerini ifade etme şansı bulur bulmaz ilk yaptıkları *mutluluklarını* anlatmak olmuş. Doğal olarak gazeteciler de coşkuya kapılıp beş duyularından 'zevk alırken' yine de sızlanma yüzsüzlüğünü gösterenler için bir ders çıkardılar..."

Bu noktada Martins ile aramızda tartışma çıktı, zira ben onun karamsarlığına itiraz ediyor ve görünüşe bakılırsa kabul ettiği, duyularımızın uzun vadede bizi üzmekten başka bir işe yaramadığı düşüncesini hiç kabul etmiyordum.

— Ben böyle algılamıyorum, diyerek karşı çıktı. Ben sadece, insan ruhunun güzelliği, rahatlığı ve uyumu; her yeri karartan, bozan, lekeleyen ve bu dünyayı paramparça eden kargaşa ve günahtan daha kolay ve daha istekli hayal ettiğini söylemek istiyorum; bu dünya üzerine öğrendiklerimiz aynı zamanda beş duyumuza katkıda bulunur. Öyle ki ben olsam, Virgilius'un *Fortunatos nimium*'unun devamındaki – şu bize belletilen– *si sua bona norint*'in yerine memnuniyetle *si sua mala nescient*'i koyardım: Kötülüğü bilmeseydi ne de mutlu olurdu insan!

Ardından doğrudan Laura Bridgeman örneğinden ilham aldığına inandığı bir Dickens öyküsünden bahsedip öyküyü en kısa zamanda bana da göndereceği konusunda söz verdi. Gerçekten de dört gün sonra büyük bir zevkle okuduğum *Şöminedeki Çekirge** öyküsü elime geçti. Kör bir genç kızın, fakir bir oyuncakçı olan babasının yarattığı rahatlık, zengin-

* Charles Dickens'ın *The Cricket on the Hearth: A Fairy Tale of Home* adlı yapıtı. (ç.n.)

lik ve mutluluk yanılsaması içindeki yaşamını anlatan biraz uzun ama yer yer acıklı bir öyküdür bu; Dickens'ın kaleminin, bu yalana dindarlık katmak için boşuna çabalayıp durduğu, ama Tanrı'ya şükürler olsun benim Gertrude üzerinde kullanmaya kalkmayacağım bir öykü.

Daha Martins'in beni ziyaretinin ertesi günü bahsettiği yöntemi uygulamaya ve elimden gelenin en iyisini yapmaya başladım. Her ne kadar bana tavsiye etmiş olsa da, Gertrude'ün, ona başta benim el yordamıyla rehberlik ettiğim bu alacakaranlıktaki ilk adımlarını not almadığıma şimdi üzülüyorum. Sadece bu ilk eğitimin zaman alan bir iş olmasından değil, aynı zamanda maruz kaldığım sitemlerden dolayı da ilk birkaç hafta, düşünebileceğimizden daha fazla sabır gerektirdi. Bu sitemlerin Amélie'den geldiğini söylemek bana acı veriyor; ama zaten burada bu konudan söz ediyorsam bunun nedeni hiçbir nefret, hiçbir kin gütmüyor oluşumdur – ileride bu sayfaları okuması durumunda da bunu büyük bir ciddiyetle teyit ediyorum. (Kaybolmuş koyun meselinin hemen ardından İsa bize günahların bağışlanmasını öğretmedi mi?) Daha fazlasını söyleyeyim: Sitemlerinden en fazla acı çektiğim anda bile Gertrude'le geçirmeye adadığım uzun zamanları onaylamadığı için Amélie'yi suçlayamazdım. Bunun yerine onu, uyguladığım tedavinin herhangi bir başarıya ulaşabileceğine güvenmemekle itham ediyordum. Evet, bana acı veren, bu inanç eksikliğiydi; yine de cesaretimi yitirmiyordum. Şu ifadeyi tekrarladığını o kadar sık duyuyordum ki: "Bir sonuca ulaşsan bile..." Çektiklerimin boşuna olduğu konusunda iyice ikna olmuştu; bu yüzden de doğal olarak, daha iyi bir şekilde kullanabileceğim bu zamanı böylesi bir işe ayırmam ona yersiz geliyordu. Gertrude'le ne zaman ilgilensem bana, bilmem kimin ya da bilmem hangi konunun beni beklediğini hatırlatıp diğerlerine harcamam gereken zamanı heba ettiğimi söylüyordu. Sonuç olarak onu bir tür annelik kıskançlığının kışkırttığını

düşünüyorum, çünkü bana birkaç kez "Öz çocuklarından biriyle bir kez olsun böyle ilgilenmedin," dediğini işittim. Bu doğruydu; çünkü çocuklarımı çok sevsem de onlarla böylesine çok ilgilenmem gerektiğini hiç düşünmemiştim.

Kaybolmuş koyun hikâyesinin, her ne kadar yürekten Hıristiyan olduklarına inansalar da bazı zihinler için kabul edilmesi en zor mesellerden biri olduğunu sık sık tecrübe ettim. Tek tek düşünüldüğünde sürüdeki her koyun, çobanın gözünde bir sürünün geri kalanından daha değerli olabilir, kavrayacak seviyede olmadıkları şey bu. Ve şu sözler: "Bir adamın yüz koyunu varsa ve bunlardan biri kaybolursa, yolunu kaybedeni bulmak için diğer doksan dokuz koyunu dağda bırakmaz mı?" — Bütün bu sözlerden merhamet yayılıyor; onlarsa açıkça konuşmaya cesaret etselerdi en çileden çıkartıcı adaletsizliği ilan ederlerdi.

Gertrude'ün ilk gülümsemeleri beni tamamen teselli etti ve yaptıklarımın yüz katını geri ödemiş gibi oldu. Çünkü "size hakikati söyleyeyim, bu koyun, onu bulursa eğer, kaybolmamış doksan dokuz koyundan daha fazla mutluluk verecek çobana." Evet, hakikati söyleyeyim, çocuklarımın hiçbirinin gülüşü, bu taş gibi yüzde bazı sabahlar aniden bir şeyler anlamaya başlamışçasına ve ona günlerdir öğretmeye çalıştıklarımla ilgileniyormuşçasına filizlenen gülüş kadar meleksi bir sevinçle doldurmadı içimi.

5 Mart. Bu tarihi, sanki bir doğum günüymüşçesine not ettim. Sanki bir gülümseme değil, bir başkalaşımdı. Birdenbire mimikleri *canlanmıştı*; Alpler'in doruklarındaki, şafaktan önce karlı zirveyi titreten, geceden kopuşu belirten mor parıltıları andıran ani bir aydınlanma gibiydi. Esrarlı bir renklenme olduğu söylenebilirdi; benim aklıma, meleğin gökten inip uyandırmaya geldiği durgun suyuyla Beytesta Havuzu* da gelmişti. Gertrude'ün aniden beliren o meleksi

* İsa'nın felçli bir adamı nasıl iyileştirdiğinin anlatıldığı Yeni Ahit'te (Yuhanna 5) sözü edilen havuz. (ç.n.)

yüz ifadesi karşısında büyülenmiş gibiydim; çünkü o anda kendisine uğrayan şey, zekâdan çok sevgi gibi gelmişti bana. İçimde öyle bir şükran dalgası kabarmıştı ki o güzel alnına koyduğum öpücüğü sanki Tanrı'ya sunmuştum.

Bu ilk sonucu elde etmek her ne kadar zor olsa da, çok kısa sürede hızla ilerleme kaydettik. Bugün, hangi yollardan geçtiğimizi hatırlamak için çaba sarf ediyorum. Bazen Gertrude sanki yöntemlerle alay ediyormuşçasına sıçramalarla ilerliyormuş gibi geliyordu. Önceleri, nesnelerin çeşitliliğinden çok niteliklerini vurguladığımı hatırlıyorum: Sıcak, soğuk, ılık, yumuşak, acı, sert, esnek, hafif... Sonra da hareketler: Uzaklaştırmak, yaklaştırmak, kalkmak, kesişmek, yatmak, bağlamak, saçmak, birleştirmek vb. Böylece çok geçmeden bütün yöntemleri bir kenara bırakarak, zihninde beni takip ediyor mu diye pek de endişelenmeden onunla sohbet etmeye başladım; ama yavaş yavaş, onu beni boş zaman üzerine sorgulamaya davet edip kışkırtarak. Kendi haline bıraktığım zamanlarda zihninin çalıştığı kesindi; çünkü yanına her dönüşümde yeni bir sürprizle karşılaşıyor ve aramızdaki zifiri karanlığın azaldığını hissediyordum. Ne olursa olsun, havanın ılıklığı ve baharın ısrarcılığı yavaş yavaş kış karşısında galip geliyor, diyordum kendi kendime. Karın eriyişine kaç kez hayran olmuştum: Üzerindeki beyaz örtü incelse de karın görüntüsünün değişmediği söylenebilirdi. Amélie her kış görünüşe aldanıp bana şöyle derdi: Kar yine azalmadı. Biz hâlâ kalın bir kar tabakasının olduğunu düşünürken, tam boyun eğecekken birdenbire, yer yer hayatın yeniden yeşermesine izin verdiğini fark ederdik.

Gertrude'ün, yaşlı bir kadın gibi sürekli ateşin başında durmaktan sararıp solacağından korkarak onu dışarı çıkarmaya başlamıştım. Ama sadece kucağımda gezmeye razı oluyordu. Evden çıkar çıkmaz yaşadığı şaşkınlık ve korku, o daha sözcüklere döküp bana söyleyemese de, daha önce hiç dışarı çıkmadığını anlamamı sağlamıştı. Gertrude'ü buldu-

ğum kulübede, ona yemek vermek ve "yaşamasını" demeye cesaret edemediğimden "ölmemesini" sağlamak dışında onunla ilgilenmemişlerdi. Onun karanlık evreni, dışına hiç adım atmadığı o tek odanın duvarlarıyla sınırlıydı. Yazın, kapı o aydınlık büyük evrene doğru açık kaldığı zaman, eşiğin kenarına kadar gelmeye zar zor cesaret ediyordu. Kuşların şarkısını duyduğu zaman, bunu, yanaklarını ve ellerini okşadığını hissettiği sıcaklık gibi, salt ışığın etkisi olarak hayal ettiğini; pek üzerinde düşünmeden, ateşin üzerindeki suyun kaynaması gibi sıcak havanın şarkı söylemeye başlamasının ona gayet doğal geldiğini daha sonra bana anlattı. Gerçek şu ki, onunla ilgilenmeye başladığım güne kadar hiçbir şey için endişelenmemiş, hiçbir şeye dikkat etmemiş ve derin bir uyuşukluk içinde yaşamıştı. Bu şakımaların, tek işlevi doğanın dört bir yana yayılan sevincini hissetmek ve ifade etmek gibi görünen canlı varlıklardan geldiğini öğrettiğimde ne kadar da büyülendiğini hatırlıyorum. (O günden sonra "Bir kuş kadar şenim" demeyi alışkanlık edindi.) Yine de bu şakımaların hayal edemeyeceği bir gösterinin görkemini anlatması fikri karşısında hüzünlenmeye başlamıştı.

— Dünya gerçekten de kuşların anlattığı kadar güzel mi? diye soruyordu. Neden bunu daha sık dillendirmiyoruz? Neden siz, bana böyle olduğunu söylemiyorsunuz? Bunu göremeyeceğim için üzülmemden mi korkuyorsunuz yoksa? Yanlış düşünüyorsunuz. Kuşları iyice dinliyorum; söyledikleri her şeyi anladığıma inanıyorum.

— Bunu görebilenler, senin kadar iyi işitemezler Gertrude'cüğüm, dedim onu teselli ettiğimi umarak.

— Peki, neden diğer hayvanlar da şarkı söylemiyor? diye sözlerine devam etti. Sorduğu sorular bazen beni öylesine şaşırtıyordu ki bir anlığına afallayıp kalıyordum; çünkü o zamana kadar şaşkınlık duymadan kabul ettiğim şeyler üzerine beni düşünmeye zorluyordu. Hayvan toprağın ne kadar yakınında yaşıyorsa, ne kadar ağırsa, o kadar üzgün oluyor

diye düşündüm ilk kez. Ona anlatmaya çalıştığım şey buydu; böylece ona sincabı ve oynadığı oyunları anlattım.

Ardından bana, kuşların uçan yegâne hayvanlar olup olmadığını sordu.

— Kelebekler de uçar, dedim ona.

— Şarkı da söylerler mi?

— Sevinçlerini başka şekilde anlatırlar, dedim. Kanatlarındaki renklere işlenmiştir sevinçleri... Böylece ona kelebeklerin alacalığını betimledim.

28 Şubat

Dün kendimi kaptırıp gittiğimden tekrar başa dönüyorum.

Körler alfabesini Gertrude'e öğretebilmek için öncelikle benim öğrenmem gerekiyordu; ancak çok geçmeden, deşifre etmekte fazlasıyla zorlandığım ve üstelik ellerimden çok gözlerimle takip etmeye istekli olduğum bu yazıyı okuma konusunda benden daha hünerli çıktı. Üstelik ona eğitim veren tek kişi ben değildim. Evlerin geniş bir alana dağıldığı ve yoksul ya da hasta ziyaretlerinin beni bazen oldukça uzaklara gitmek zorunda bıraktığı bu kasabada yapacak çok işim olduğundan bir yardımcı bulduğuma memnundum. Bu olaylar yaşanırken, daha önce de eğitim aldığı ve ilahiyat fakültesine girdiği Lozan'a geri dönen Jacques, Noel tatilini geçirmek için yanımıza geldiğinde, paten kayarken kolunu kırmayı başardı. Önemli bir kırık değildi ve hemen kendisini aradığım Martins, bir cerrahın yardımına ihtiyaç duymadan kırığı yerine oturtabildi; ama alınması gereken önlemler Jacques'ın bir süre evden çıkmamasını zorunlu kıldı. Aniden, o zamana kadar hiç dikkatini çekmeyen Gertrude ile ilgilenmeye ve ona okumayı öğretme konusunda bana yardımcı olmaya başladı. Sadece nekahet döneminde, yaklaşık üç hafta boyunca yardımcı olabilmişti ama bu sürede Gertrude hissedilir bir ilerleme kaydetti. Olağanüstü bir heves onu kamçılıyordu şimdi. Daha dün uyuşuk duran bu zekâ,

ilk adımlarını atar atmaz daha yürümeyi bile öğrenmeden koşmaya başlamış gibiydi. Düşüncelerini pek zorlanmadan söze dökmesine ve imgelerden yardım alarak, ona yeni öğrettiğimiz ya da erişebileceği bir yere koyamayacağımızdan tarif ettiğimiz nesneleri bizim için en beklenmedik ve en hoş biçimde, hiç de çocukça olmayan bir tarzda, şimdiden doğru ve hızlı ifade etmesine hayranlık duyuyordum. Zira bir uzaklık ölçer gibi ilerleyerek, her zaman erişemeyeceği şeyleri açıklamak için dokunabildiği ya da hissedebildiği şeyleri kullanıyorduk.

Yine de, kuşkusuz tüm körlerin eğitiminin bir parçası olan bu eğitimin bütün birincil basamaklarını burada belirtmenin gereksiz olduğunu düşünüyorum. Dahası, sanıyorum ki renkler konusu, her öğretmeni aynı açmaza sürüklemektedir. (Bu konu İncillerin hiçbir yerinde renklere değinilmediğini fark etmemi sağladı.) Diğerleri bu konuyu nasıl ele alıyor bilmiyorum; ben ilk olarak gökkuşağındaki sırayı, tayftaki renklerin sırasını takip edip renkleri adlandırarak işe başladım; ama çok geçmeden zihninde renk ile parlaklık arasında bir karışıklık oluştu. Hayal gücünün renkler arasındaki nüansın niteliği ile sanırım ressamların "ton" diye adlandırdıkları şey arasında hiçbir ayrım yapmadığının farkına vardım. Her rengin açık ve koyu tonları olabileceğini ve birbirlerine sayısız şekilde karışabileceklerini anlamakta fazlasıyla zorlanıyordu. Hiçbir şey bunun kadar ilgisini çekmiyor, sürekli olarak aynı konuya geri dönüyordu.

O sıralarda onu Neuchâtel'de bir konsere götürme fırsatı elime geçti. Senfonideki her bir enstrümanın rolü şu renk meselesini hatırıma getirdi. Bakır nefesli enstrümanların, yaylı ve tahta enstrümanların titreşimlerinin farklı olduğuna ve her birinin, değişen yoğunluklarla, en hafiften en yükseğe kadar tüm ses yelpazesi içinde kendine has bir tarzı olduğuna Gertrude'un dikkatini çektim. Ona, doğadaki kırmızı ve

turuncu renklerine eşdeğer olarak korno ve trombon; sarı ve yeşil için keman, çello ve kontrbas; mor ve mavi için flüt, klarnet ve obua seslerini kullanabileceğini söyledim. Kuşkularının yerini içini kaplayan bir nevi coşku aldı.

— Ne kadar da güzel olmalı! diye tekrarlıyordu.

Sonra, birdenbire:

— Peki ya beyaz? diye sordu. Beyazın neye benzeyebileceğini anlamadım...

Yaptığım karşılaştırmanın ne kadar tehlikeli olabileceğini hemen fark ettim.

— Beyaz, tüm tonların birleştiği en tiz noktadır; tıpkı siyahın en pes nokta olması gibi, diye açıklamaya çalıştım yine de. — Ancak bu açıklama, onu olduğu kadar beni de tatmin etmemişti; çok geçmeden nefesli tahta enstrümanların, nefesli bakır enstrümanların ve kemanların ister peste, ister tizde olsun birbirlerinden ayrıştığını belirtti. Böylece, pek çok kez yaptığım üzere en başta, nasıl bir karşılaştırma yapabileceğimi düşünerek sessiz ve aklım karışmış halde kalakalmıştım.

— Pekâlâ! dedim sonunda. Beyazı tamamen saf, hiçbir rengin olmadığı, sadece ışığın olduğu bir şey olarak hayal et. Siyah ise tam tersi, kapkara olana dek renkle yüklenmiş...

Bu kısa diyaloğu, sık sık karşıma çıkan zorluklara bir örnek olarak veriyorum. Gertrude, zihinleri belirsiz ya da yanlış verilerle donatıldığı için tüm akıl yürütmeleri sekteye uğrayan insanların sık sık yaptığı gibi, anlamadığı halde anlamış gibi bir hava takınmıyordu. Hakkında kesin bir fikir elde edemediği her kavram, onun için endişe ve huzursuzluk sebebi olarak kalıyordu.

Yukarıda da söylediğim üzere, ışık ve ısı kavramlarının, en başından zihninde sıkı sıkıya bağlanması daha da büyük bir zorluğa yol açıyordu, öyle ki daha sonrasında bunları birbirinden ayırmakta çok zorlandım.

Böylece, görsel dünyanın ses dünyasından ne kadar farklı olduğunu ve bir noktada açıklama yapmak için birinden diğerine örnek göstermeye çalıştığımızda ne kadar kusurlu hareket ettiğimizi deneyimlemiştim.

29 Şubat

Sürekli olarak karşılaştırmalarımı anlatmaktan, Gertrude'ün Neuchâtel'deki konserden ne kadar da zevk aldığını söylemeye fırsat bulamadım. O gün tam da *Pastoral Senfoni*'yi çaldılar. "Tam da" dememin nedeni, anlayacağınız üzere, Gertrude'ün dinlemesini isteyebileceğim başka bir eserin olmayışı. Konser salonundan çıkalı çok olmasına rağmen Gertrude hâlâ sessizliğini koruyordu ve kendinden geçmiş gibiydi.

— Gördüğünüz gerçekten de bunun kadar güzel mi? diye sordu sonunda.

— Bunun kadar derken neyi kastediyorsun yavrum?

— "*Dere kenarı sahnesi*"ni.

Bu tarifsiz armonilerin dünyayı olduğu gibi değil, aslında olabileceği gibi, kötülük ve günah olmaksızın resmettiğini düşünerek hemen yanıt vermedim. Gertrude'le kötülük, günah ve ölüm konularında konuşmaya henüz cesaret edememiştim.

— Gözleri olanlar mutluluklarının farkında değiller, dedim sonunda.

— Benim gözlerim yok, ama işitmenin getirdiği mutluluğun farkındayım, diye haykırdı hemen.

Yürürken bana sarılmış, küçük çocukların yaptığı gibi koluma asılıyordu.

— Peder, ne kadar mutlu olduğumu hissediyor musunuz? Hayır, hayır, bunu sizi sevindirmek için söylemiyorum. Bana

bakın; birinin söylediği doğru değilse yüzünden okunmaz mı? Ben sesinden gayet iyi anlıyorum. Teyzem (karıma böyle hitap ediyordu), ona hiç yardımcı olmadığınız için sizi azarladığında bana ağlamadığınızı söylediğiniz günü hatırlıyor musunuz? "Peder, yalan söylüyorsunuz!" diye haykırmıştım. Ah, bana gerçeği söylemediğinizi sesinizden hemencecik anlayıvermiştim. Ağladığınızı anlamam için yanağınıza dokunmaya ihtiyacım yoktu.

Çok yüksek sesle tekrar etti: "Hayır, yanağınıza dokunmaya ihtiyacım yoktu." Hâlâ şehir merkezinde olduğumuz ve yoldan geçenler dönüp baktığı için kızarmıştım. O ise sözlerine devam ediyordu:

— Beni kandırmaya çalışmanıza gerek yok, görüyorsunuz ya. Bir kere, kör bir insanı aldatmaya çalışmak alçakça olur... Hem sonra bunu yutmaz, diye ekledi gülerek. Söyleyin bana peder, mutsuz musunuz yoksa?

Ona itiraf etmeksizin, ama mutluluğumun bir kısmının ondan kaynaklandığını ona hissettirmek istermişçesine elini dudaklarıma götürüp şöyle yanıt verdim:

— Hayır Gertrude, hayır, mutsuz değilim. Neden mutsuz olayım.

— Ama ara sıra ağlıyorsunuz, değil mi?

— Bazen ağladığım oldu.

— Size bahsettiğim zamandan beri ağlamadınız mı?

— Hayır, o zamandan beri ağlamadım.

— Artık ağlamak istemediniz mi yani?

— Hayır Gertrude.

— Peki söyleyin... O zamandan beri yalan söyleme ihtiyacı hissettiniz mi?

— Hayır sevgili çocuğum.

— Beni asla kandırmaya çalışmayacağınız konusunda söz verebilir misiniz?

— Veririm.

— Pekâlâ! O zaman hemen yanıt verin, güzel miyim?

Özellikle de o güne kadar Gertrude'ün yadsınamaz güzelliğine dikkat etmek istemediğimden bu ani soru karşısında afalladım. Üstelik onu bundan haberdar etmeyi de tamamen gereksiz buluyordum.

— Bunu bilmenin ne önemi var ki? dedim çok geçmeden.

— Kendi kuruntum, dedi. Öğrenmek istediğim... Nasıl diyorsunuz?.. Senfoni içerisinde perdeyi fazla şaşırıp şaşırmadığımı bilmek istiyorum. Yoksa başka kime soracağım peder?

— Bir papaz, yüz güzelliğiyle ilgilenmez, dedim kendimi savunabilirmişim gibi.

— Neden?

— Çünkü ruh güzelliği onun için yeterlidir.

— Çirkin olduğuma inanmarnı yeğlersiniz, dedi alımlı alımlı dudak bükerek; öyle ki artık dayanamayarak haykırdım:

— Gertrude, güzel olduğunuzu gayet iyi biliyorsunuz.

Sustu ve yüzü ciddi bir ifadeye büründü, eve dönünceye kadar da bu ifadeyi korudu.

Eve döner dönmez Amélie, o gün yaptığım işi onaylamadığını bana hissettirdi. Önceden de söyleyebilirdi; ama hiç karışmasa da sonrasında suçlama hakkını kendinde görme alışkanlığı uyarınca, tek kelime etmeden Gertrude ile benim konsere gitmemize izin vermişti. Üstelik bana tam olarak sitem etmemişti, ancak suçlayıcı bir sessizliğe bürünmüştü; zira Gertrude'ü konsere götürdüğümü bildiğine göre neler dinlediğimizi sorması doğal olmaz mıydı? En ufak bir ilgi gösterse, şu çocuğun sevinci de bu ilgi karşısında biraz daha artmaz mıydı? Üstelik Amélie bu konu hakkında sessiz kalmakla yetinmiyor, sadece alakasız şeylerden söz ederek yapmacık bir tavır takınıyordu sanki. Ancak gece çöküp çocuklar yatmaya gittikten sonra onu bir kenara çekip ciddi ciddi:

— Gertrude'ü konsere götürdüğüm için mi kızgınsın? diye sordum. Şu yanıtı aldım:

— Çocuklarının hiçbiri için yapmadığını onun için yapıyorsun.

Demek ki hâlâ aynı yakınma ve meselin gösterdiği üzere kalanları değil, geri gelen çocuğun dönüşünü kutladığımızı anlamayı reddetme hali içindeydi. Üstelik, sırf bunun için bile kutlama yapması gerekirken Gertrude'ün rahatsızlığını dikkate almadığını görmek de beni üzüyordu. Ben ki genelde çok meşgulümdür, o gün umulmadık bir şekilde kendime boş zaman yaratabilmiştim; Amélie, çocuklarımın her birinin ya yapacak bir işi ya da meşguliyeti olduğunu bildiğinden ve bol bol vakti olduğu halde, kapımızın önünde bile verilse hiçbir konsere gitmediğinden müzik zevkinden yoksun olduğu için beni eleştirmekte haksızdı.

Bana daha da acı verense, Amélie'nin bunu Gertrude'ün önünde söylemeye cesaret etmesiydi; çünkü her ne kadar karımı bir köşeye çekmiş olsam da, sesini Gertrude'ün işitebileceği kadar yükseltmişti. Kendimi üzgün değil, kızgın hissediyordum; bir süre sonra Amélie yanımızdan ayrılınca Gertrude'e yaklaşıp o küçük narin elini tutup yüzüme götürdüm:

— Bak! Bu kez ağlamadım.

— Hayır, bu kez benim sıram, dedi gülümsemeye çabalayarak ve bana doğru kaldırdığı güzel yüzünün aniden gözyaşlarıyla ıslandığını gördüm.

8 Mart

Amélie'yi sadece onu memnun etmeyen şeyleri yapmaktan kaçınarak mutlu edebilirim. Bütün bu olumsuz aşk belirtileri bana izin verdiği yegâne şey. Hayatımı zaten ne kadar da daralttığını anlayamıyor. Ah! Tanrı'dan, Amélie'nin benden daha zor eylemler talep etmesini dilerdim! Onun için nasıl da zevkle, korkusuzca, tehlikelere göğüs gererek bu eylemleri yerine getirirdim! Ama alışılmışın dışında ne varsa karşı çıkıyor sanki. Öyle ki, onun için hayatta ilerlemek, geçmişte yaşanan benzeri günleri birbiri ardına sıralamaktan ibaret. Benden yeni yeni erdemler ya da var olan erdemlerin çoğalmasını talep etmiyor, hatta bunu kabul etmiyor. Ruhun Hıristiyanlıkta içgüdülerin ehlileştirilmesinden başka bir şey görme çabasını, ayıplamadığı zamanlarda kaygıyla izliyor.

Bir keresinde, tuhafiyecimizin hesabını kapatmaya Neuchâtel'e gittiğimde, Amélie'nin benden rica ettiği bir kutu makarayı almayı tamamen unuttuğumu itiraf etmeliyim. Ancak sonradan kendime, onun bana kızacağından daha fazla kızmıştım. Üstelik "Küçük şeylere sadık olan, büyüklere de sadık olur," sözünü bilerek ve Amélie'nin kutuyu unutmamdan çıkaracağı sonuçlardan korkarak unutmayacağıma kendi kendime söz vermiş olsam da unutmuştum işte. Bu noktada kesinlikle hak ettiğimi düşündüğümden bana sitem etmesini bile isterdim; ama her zaman olduğu gibi, hayali yakınma gerçek suçlamadan ağır basmıştı. Ah!

Ruhumuzun hayaletlerine ve canavarlarına kulak asmadan gerçek fenalıklarla yetinseydik, hayat ne kadar güzel, sefaletimiz de katlanılır olurdu... Ancak, bir vaaz konusu olabilecek bu fikirleri buraya kaydetmeyi bırakıyorum (Matta İncili 12:29: "Endişeli bir ruhunuz olmasın").* Burada izini sürmeye giriştiğim şey, Gertrude'ün entelektüel ve ahlaki gelişiminin hikâyesi. Konuya geri dönüyorum.

Bu gelişmeyi burada adım adım takip etmeyi ummuş, ayrıntıları anlatmaya başlamıştım. Ama tüm aşamaları en ince ayrıntısına kadar not etmek için yeterli zamanım olmadığından, bugün gelişmeleri tam sırasıyla anımsamakta büyük ölçüde zorlanıyorum. Anlatıya kendimi kaptırıp Gertrude'ün düşüncelerinden ve yakın zamanda aramızda geçen sohbetlerden bahsediverdim; oysa bu satırları tesadüfen okuyacak biri, onun kendisini bu kadar doğru ifade etmesi ve mantıklı akıl yürütmeleri karşısında kuşkusuz şaşıracaktır. Gerçek şu ki ilerlemesi şaşırtıcı bir hızla gerçekleşti. Zihninin, ona sunduğum entelektüel besini süratle kapması ve bundan elde edebileceği her şeyi, sürekli bir özümseme ve olgunlaştırma çabasıyla kendine mal etmesi karşısında çoğu kez hayranlık duyuyordum. Sürekli düşüncelerimin önüne geçmesi beni şaşırtıyordu ve çoğu zaman bir dersten diğerine öğrencimi tanıyamıyordum.

Birkaç ayın sonunda artık zekâsı uzunca bir süre derin uykuda kalmış gibi görünmüyordu. Daha şimdiden, dış dünyanın akıllarını çeldiği, pek çok yararsız endişenin dikkatlerini dağıttığı genç kızların çoğundan daha fazla bilgelik gösteriyordu. Ayrıca yaşça en başta düşündüğümüzden çok daha büyüktü sanırım. Görünüşe göre körlüğünden yararlanıyormuş gibi yapmaya başlamıştı, o nedenle de bu zaafın pek çok açıdan onun yararına olduğundan kuşku duymaya

---

* Bu bap aslında Luka İncili'ne aittir. Kitab-ı Mukaddes Şirketi tarafından yayımlanan *Kutsal Kitap, Yeni Antlaşma*'daki çevirisi şöyledir: "'Ne yiyeceğiz, ne içeceğiz?' diye düşünüp tasalanmayın."

başlamıştım. Elimde olmadan onu Charlotte ile karşılaştırıyordum ve bazen, uçan bir sineğin bile zihnini dağıttığını görerek dersi tekrarlatmak zorunda kaldığımda, "Ne yani, sırf göremiyor diye beni daha mı iyi dinleyecekti!" diye düşünüyordum.

Gertrude'ün okumaya fazlasıyla hevesli olduğunu söylemeye gerek yok; ancak, düşüncelerine mümkün olduğunca eşlik etmek istediğimden, çok okumasını –en azından bensiz çok okumasını– ve özelikle de bir Protestan için fazlasıyla tuhaf görünebilen Kutsal Kitap'ı okumasını pek tercih etmiyordum. Bu konu hakkında fikirlerimi belirteceğim; ama böylesine önemli bir soruna değinmeden önce, anımsadığım kadarıyla Neuchâtel'deki konserden kısa bir süre sonra gerçekleşen, müzikle ilgili küçük bir olayı aktarmak istiyorum.

Evet, sanıyorum ki konser, Jacques'ın eve geldiği yaz tatilinden üç hafta önce gerçekleşmişti. Bu arada Gertrude'ü, şimdilerde evinde kaldığı Matmazel de La M.'in şapelimizde genellikle ilgilendiği küçük harmonyumunun* başına pek çok kez oturtmuştum. Louise de La M., Gertrude'e müzik eğitimi vermeye henüz başlamamıştı. Ben, müzik sevgime rağmen konu hakkında fazla bir şey bilmiyordum ve yanında klavyenin başına oturduğumda pek de bir şey öğretemeyeceğimi hissediyordum.

— Hayır, bırakın beni, dedi daha ilk denemelerden itibaren. Yalnız kalmak istiyorum.

Böylece şapel bana Gertrude ile baş başa kalmak için hiç de uygun bir yer gibi gelmediğinden, dedikodulardan korktuğum için değil –genellikle kendimi bunları dikkate almamaya zorlarım, ancak bu sadece benimle değil, onunla da ilgili bir durumdu–, bu kutsal yere saygımdan dolayı, kendi isteğimle yanından ayrıldım. O tarafta bir yerlerden ziyaret için çağrıldığımda Gertrude'ü de kiliseye kadar götürüyor

* Harmonyum ya da armonyum; piyanoya benzer, ancak körüklü ve körüğü ayakla çalıştırılan bir tür küçük org. (ç.n.)

ve onu sıklıkla, uzun saatler boyunca orada bırakıp dönüşte de alıyordum. Sabırla armonileri keşfetmekle meşguldü ve akşama doğru onu, kulağa hoş gelen birkaç nota eşliğinde, uzun uzadıya coşkuya gömülmüş, dikkat kesilmiş bir halde buluyordum.

Aşağı yukarı altı ay kadar önce, ağustosun başında bir gün, tesellilerimi sunacağım zavallı bir dulu evde bulamayınca Gertrude'ü bıraktığım kiliseye, onu almak üzere döndüm. Bu kadar erken dönmemi beklemiyordu ve yanında Jacques'ı görünce fazlasıyla şaşırdım. Çıkardığım hafif gürültü orgun sesine karıştığı için duyulmadığından ikisi de içeri girdiğimi işitmemişti. Gözetleme huyum yoktur; ama Gertrude'e dokunan her şeyi çok önemsiyorum; bu nedenle de adımlarımı yavaşlatıp üst balkona çıkan merdivenin birkaç basamağını usulca tırmandım; harika bir gözlem noktasıydı. Orada durduğum sürece, ikisinden de önümde dile getirmedikleri herhangi bir söz işitmediğimi söylemem gerekir. Ama Jacques, Gertrude'ün karşısındaydı ve parmaklarına tuşlar üzerinde rehberlik etmek için pek çok kez kızın elini tuttuğunu gördüm. Önceden Gertrude'ün bana ihtiyacı olmadan öğrenmeyi tercih ettiğini söylediği halde onun gözlemlerini ve yönlendirmelerini kabul etmesi başlı başına tuhaf değil miydi? Bu durum karşısında kendime bile itiraf etmek istemediğim kadar üzgün ve şaşkındım; Jacques aniden saatini çıkardığında ben de müdahale etmeyi düşünüyordum.

— Şimdilik ayrılık vakti geldi, dedi. Babam az sonra döner.

Derken kızın direnmeden ona bıraktığı elini dudaklarına götürdüğünü gördüm; ardından da oradan ayrıldı. Bir süre sonra ses çıkarmadan merdivenlerden inip Gertrude'ün yeni içeri girdiğimi sanacağı ve işiteceği bir şekilde kilisenin kapısını açtım.

— Pekâlâ Gertrude! Gitmeye hazır mısın? Org nasıl gidiyor?

— Harika, dedi en doğal sesiyle. Bugün gerçekten de ilerleme kaydettim.

Yüreğim ağır bir hüzünle doldu, ama ikimiz de az önce anlattığım olaya hiçbir şekilde değinmedik.

Jacques'la yalnız kalmak için sabırsızlanıyordum. Karım, Gertrude ve çocuklar genelde akşam yemeğinden sonra, onunla ikimizi işimizin başında bırakır, erkenden yatarlar. Bu anı kolluyordum, ancak onun karşısında konuşmanın yüreğimi kabarttığını hissettim ve bu sıkıntılı duyguların yanı sıra bana azap veren konu hakkında söze nasıl başlayacağımı ya da buna nasıl cesaret edeceğimi bilemiyordum. Sonuç olarak bütün tatili bizim yanımızda geçirmeye karar verdiğini söyleyerek sessizliği bölen o oldu. Oysa daha birkaç gün önce, karım ve benim yürekten onayladığımız Hautes-Alpes'a gitme planından bahsetmişti. Kendine yol arkadaşı olarak seçtiği dostum T.'nin onu beklediğini biliyordum. Bu yüzden, bu ani fikir değişikliğinin kilisede ansızın karşılaştığım sahneyle ilgili olduğu benim için ayan beyan ortadaydı. Önce içimde büyük bir öfke kabardı, ama kendimi bırakırsam oğlumun bana kesinkes kapıları kapatacağından ve fazlaca coşkulu sözler söylersem pişman olacağımdan korkarak büyük bir çaba sarf edip başarabildiğim kadar doğal bir ses tonuyla:

— T.'nin yola çıkmak için seni beklediğini sanıyordum, dedim.

— Ah! Sözleşmemiştik. Zaten yerime birini bulmakta da güçlük çekmeyecektir. Oberland'da nasıl iyi dinleneceksem, burada da dinlenirim, ayrıca dağlarda gezerek geçireceğim zamanı daha iyi işler için kullanabileceğime gerçekten inanıyorum.

— Sonunda burada kendine bir uğraş buldun demek, dedim.

Ses tonumdaki ironiyi sezerek bana baktı, ama henüz işin aslını kestiremediğinden rahat rahat devam etti:

— Her zaman için kitap okumayı *alpenstock*'la* dağa tırmanmaya yeğlediğimi biliyorsunuz.

— Evet oğlum, dedim gözlerimi ona dikerek. Peki harmonyum derslerine yardımcı olmanın senin için kitap okumaktan daha ilgi çekici olduğunu düşünmüyor musun?

Kızardığını hissetmiş olmalıydı ki, lambanın ışığı karşısında kendini korumak istermişçesine elini alnına koydu; ama neredeyse anında toparlanıp o kadar da güvenli olmasını tercih etmediğim bir sesle:

— Beni fazla suçlamayın baba, dedi. Niyetim sizden bir şey gizlemek değildi, size bulunmaya hazırlandığım itirafın bir adım önündesiniz sadece.

Cümlelerini oldukça sakin bir şekilde sonlandırarak, söz konusu olan o değilmişçesine, sanki bir kitap okuyormuşçasına acele etmeden konuşuyordu. Kendinden olağanüstü emin olması beni çileden çıkardı. Sözünü keseceğimi hissedince, sanki bana "Hayır, siz daha sonra konuşursunuz, bırakın ben sözlerimi bitireyim" dercesine elini kaldırdı; ama kolundan tutup onu sarsarak:

— Ah! Gertrude'ün saf ruhunu bulandırdığını görmektense seni bir daha hiç görmemeyi yeğlerim! diye bağırdım sert bir sesle. Senin itiraflarına ihtiyacım yok! Özürlülüğü, masumiyeti, saflığı kötüye kullanmak şimdiye kadar yapabileceğini hiç düşünmediğim iğrenç bir alçaklık! Bir de rezil bir soğukkanlılıkla benimle bu konu hakkında konuşuyorsun!.. Beni iyi dinle: Gertrude'den ben sorumluyum ve bir gün daha onunla konuşmana, ona dokunmana ya da onu görmene katlanmayacağım.

— Ama baba, Gertrude'e ben de sizin kadar saygı duyuyorum, bana inanın, diyerek yine aynı sakin ve beni çileden çıkaran tonda konuşmaya başladı. Bu durumda yanlış bir şey olduğunu düşünüyorsanız fena halde yanılıyorsunuz, sa-

* Çobanların karlı ve buzlu Alp Dağları'nda kullandığı, bir ucu kıvrık, diğer ucu demirli, uzun tahta sopalara verilen ad. (ç.n.)

dece davranışım için değil, amacım ve gönlümdeki sır için de söylüyorum bunu. Gertrude'ü seviyorum ve onu ne kadar seviyorsam, bir o kadar da saygı duyuyorum, size söyleyeyim. Ruhunu bulandırma, masumiyetini ve körlüğünü kötüye kullanma fikri size olduğu kadar bana da iğrenç geliyor.

Ardından, onun için bir destek, bir arkadaş, bir koca olmak istediğini; onunla evlenme fikri aklına gelmeden önce bunu bana söylemesi gerektiğini düşünmediğini; bu fikri daha Gertrude'ün bilmediğini ve önce benimle konuşmak istediğini ileri sürdü. "İşte size itiraf etmek istediğim buydu," diye ekledi. "Size açacak başka hiçbir şeyim yok, inanın."

Bu sözler beni hayrete düşürdü. Dinlerken şakaklarımın zonkladığını hissediyordum. Sadece sitemde bulunmaya hazırlıklıydım ve öfkelenme sebebimi bütünüyle ortadan kaldırmasıyla kendimi daha da çaresiz hissediyordum; öyle ki, sözlerini tamamladığında ona söyleyecek hiçbir şey bulamadım. Uzun bir sessizlikten sonra sonunda:

— Haydi yatalım, dedim. Ayağa kalkmış, elimi omzuna koymuştum. "Bütün bunlar hakkında ne düşündüğümü yarın sana söyleyeceğim."

— En azından artık bana kızgın olmadığınızı söyleyin.

— Bu gece düşünmem gerek.

Ertesi gün Jacques'ı yeniden gördüğümde, gerçekten de sanki ona ilk kez bakıyormuşum gibi hissettim. Aniden, oğlumun artık bir çocuk değil, genç bir adam olduğunu gördüm. Onu bir çocuk olarak gördüğüm sürece, beni şaşkına döndüren bu aşk, bana aykırı gelmeye devam edebilirdi. Geceyi bunun oldukça doğal ve olağan olduğuna kendimi ikna ederek geçirmiştim. Memnuniyetsizliğim nasıl olmuştu da daha da artmıştı böyle? Bu ancak daha sonra aydınlanacaktı. Jacques'la konuşmak ve ona kararımı bildirmek için beklerken. Oysa vicdan kadar sağlam bir içgüdü, bu evliliğin ne pahasına olursa olsun engellenmesi gerektiği konusunda beni uyarıyordu.

Jacques'ı bahçenin diğer ucuna sürüklemiştim; orada ona öncelikle:

— Gertrude'e açıldın mı? diye sordum.

— Hayır, dedi bana. Belki aşkımı hissediyordur, ama ona itiraf etmedim.

— Pekâlâ! Bana, bu konu hakkında onunla henüz konuşmayacağın konusunda söz ver.

— Babacığım, size itaat etme konusunda söz veriyorum ama nedenini öğrenebilir miyim?

Akla ilk gelenin, öne sürülecek en önemli neden olup olmadığını bilemediğimden ona bir neden sunmakta tereddüt ettim. Doğruyu söylemek gerekirse, beni yönlendiren mantıktan çok vicdandı.

— Gertrude daha çok genç, dedim sonunda. Düşün, konfirmasyon ayini henüz yapılmadı. Diğerleri gibi bir çocuk olmadığını ve gelişiminin çok geciktiğini biliyorsun, yazık! Muhtemelen duyacağı ilk aşk sözlerine karşı çok hassas davranıp çabucak kanacaktır; tam da bu yüzden ona söylememek önemli. Kendini koruyamayacak birini elde etmek alçaklıktır; senin alçak olmadığını biliyorum. Bahsettiğin duyguların yanlış bir tarafı yok. Henüz olgunlaşmadıkları için kabahatli duygular olduğunu söylüyorum. Gertrude'ün henüz sahip olmadığı ihtiyatlılığı onun yerine biz göstermeliyiz. Bu vicdan meselesi.

Jacques'ın iyi tarafı, onu zapt etmek için, çocukken sık sık söylediğim "Vicdanınıza sesleniyorum" sözcüklerini söylemenin yeterli gelmesidir. Yine de ona bakınca, görebilseydi Gertrude'ün şu dal gibi, hem dik hem çevik vücuda, şu kırışıksız güzel alna, şu samimi bakışlara, şu hâlâ çocuksu ama ani bir ciddiyetle gölgelenmiş gibi duran yüze hayran olmaktan kendini alamayacağını düşündüm. Şapkasızdı ve oldukça uzun, şakaklarında hafif lüleler halinde duran, kulaklarını yarı yarıya kapatan saçları kül rengiydi.

— Senden istediğim bir şey daha var, dedim oturduğumuz banktan kalkarken. Yarından sonra gitmeyi düşündüğünü söylemiştin. Bu gidişi ertelememeni rica ediyorum. Bir ay boyunca buradan uzakta olacaktın; lütfen bu yolculuğu bir gün bile kısaltma. Anlaşıldı mı?

— Evet babacığım, dediğiniz gibi yapacağım.

Öyle solgunlaşmıştı ki dudaklarının bile rengi atmıştı sanki, ama böylesine çabuk teslim olduğuna göre, sevgisinin de pek sağlam olmadığına ikna olmuştum. Bundan dolayı tarifi imkânsız bir rahatlama hissettim. Dahası, onun bu yumuşak başlılığına karşı hassastım.

— Sevdiğim çocuk geri geldi, dedim ona usulca, kendime doğru çekip alnına bir öpücük kondurarak.

Hafifçe irkildi, ama buna takılmak istemedim.

10 Mart

Evimiz öyle küçük ki biraz üst üste yaşamak zorundayız; bu durum, birinci katta ziyaretçileri kabul etmek ve inziva için kendime küçük bir oda ayırmış olsam da, bazen işim açısından oldukça sinir bozucu bir hal alıyor; özellikle de çocukların girmelerinin yasak olduğu ve şakayla "kutsal mekân" diye adlandırdıkları bu mekânda olduğu gibi, görüşmeye ağırbaşlı bir hava katmadan aileden biriyle konuşmak istediğimde. Ama o sabah Jacques yürüyüş ayakkabısı satın almak için Neuchâtel'e gittiğinden ve hava da çok güzel olduğundan yemekten sonra çocuklar, hem kendilerinin rehberlik ettiği hem de onlara rehberlik eden Gertrude ile birlikte dışarı çıktılar. (Bu noktada, özellikle Charlotte'un, Gertrude'e karşı dikkatli olduğunu belirtmekten memnuniyet duyuyorum.) Daima ortak salonda bulunduğumuz çay saatinde Amélie ile doğal olarak yalnız kalmıştım. Onunla konuşmak için sabırsızlandığımdan zaten böyle olmasını istiyordum. O kadar nadir baş başa kalıyorduk ki neredeyse utangaçlık hissediyordum ve ona söyleyeceklerimin önemi, sanki söyleyeceklerim Jacques'ın değil de benim itiraflarımmış gibi beni rahatsız ediyordu. Konuşmanın öncesinde, nasıl olur da tam olarak aynı hayatı yaşayan ve birbirini seven iki varlık birbirlerine karşı böylesine gizemli ve aralarına duvar örülmüş gibi kalabilir (ya da bu hale gelebilir) diye de düşünüyordum. Bu durumda, ister diğerine hitaben sarf

ettiğimiz, ister diğerinin bize hitaben sarf ettiği sözler, bizi bu ayrıştırıcı ve uyanık olmazsak kalınlaşabilecek duvarın direnci konusunda uyarmak için hüzünle çınlayan darbelerin yoklaması gibi geliyordu...

— Jacques dün gece ve bu sabah benimle konuştu, diyerek sözlerime başladım o çayları koyarken. Sesim, dün Jacques'ın sesi ne kadar güvenliyse o kadar titriyordu.

— Bana Gertrude'e karşı duyduğu aşktan bahsetti.

— Sana söylemekle iyi etmiş, dedi Amélie yüzüme bakmadan ve sanki ona oldukça doğal bir şey söylemişim ya da daha çok, sanki bilmediği bir şey değilmiş gibi işine devam etti.

— Onunla evlenmeyi istediğini söyledi; kararlılığı...

— Beklenen bir durum, diye mırıldandı Amélie hafifçe omuz silkerek.

— Demek böyle bir şeyden şüpheleniyordun, öyle mi? dedim biraz sinirlenerek.

— Bunun olacağı çoktan belliydi. Ama erkeklerin pek fark etmedikleri türden bir şey bu.

Karşı çıkmanın bir faydası olmayacağından ve dahası bu hızlı cevabında gerçeklik payı bulunduğundan suçlamakla yetindim:

— O halde beni uyarabilirdin.

Dudağının kenarında bazen suskunluğuna eşlik eden ve onu örtbas eden çarpık bir gülümseme belirdi; başını iki yana sallayarak şöyle dedi:

— Fark etmediğin her şey için seni uyarmak zorunda kalsaydım!..

Bu ima da neyin nesiydi? Bilmiyordum ve bilmek de istemiyordum, konuyu değiştirdim:

— Sonuç olarak senin bu konuda ne düşündüğünü öğrenmek istiyordum.

İç çektikten sonra:

— Bu çocuğun aramızdaki varlığını asla onaylamadığımı biliyorsun yoldaşım.

Geçmişe döndüğünü görünce sinirlenmeden edemedim.

— Konunun Gertrude'ün varlığıyla ilgisi yok, diye başlamıştım ki Amélie sözlerine devam ediyordu.

— Her zaman için bunun uygunsuzlukla sonuçlanacağını düşündüm.

Büyük bir uzlaşma arzusuyla cümleyi sonundan yakaladım:

— Demek böyle bir evliliği uygunsuz buluyorsun. Güzel! Ben de senden bunu duymak istiyordum, aynı fikirde olduğumuza sevindim. Daha fazla endişelenmemesi için zaten Jacques'ın ona sunduğum sebeplere itaatkâr bir şekilde boyun eğdiğini ve yarın, tam bir ay sürecek yolcuğu için yola çıkmaya ikna olduğunu da ekledim.

— Geri döndüğünde Gertrude'ü burada bulmasını senden daha fazla umursamasam da onu, Matmazel de La M.'e emanet etmenin en iyisi olacağını düşündüm, dedim sonunda... Onun evinde Gertrude'ü görmeye devam edebilirim; zira kendisine karşı gerçek bir yükümlülük altına girdiğimi inkâr etmiyorum. Bizi memnun etmekten başka bir şey istemeyen bu yeni ev sahibesini az önce yokladım. Böylece sen de, Gertrude'ün sana acı veren varlığından kurtulacaksın. Louise de La M., Gertrude ile ilgilenecek. Bu düzenlemeden gayet memnun. Ona armoni dersleri vermeyi dört gözle bekliyor.

Amélie sessizliğini korumaya kararlı görünüyordu; sözlerime devam ettim:

— Jacques'ın bizden habersiz oraya gidip Gertrude'le görüşmemesi için Matmazel de La M.'i konudan haberdar etmek iyi olacaktır sanırım, sen de öyle düşünmüyor musun?

Bu soruyla Amélie'nin ağzından laf almaya çalışıyordum, ama hiçbir şey söylememeye yemin etmişçesine ağzını bıçak açmıyordu. Ekleyecek bir şeyim olduğundan değil, onun sessizliğine katlanamadığımdan devam ettim:

— Hem belki Jacques geziden geri döndüğünde aşk yarası da iyileşmiş olur. Onun yaşında ne arzuladığımızı bilebilir miyiz ki?

— Ah! Sonraları da hep bildiğimiz söylenemez, diye tuhaf bir karşılık verdi sonunda.

Tabiatım gereği fazlasıyla açık sözlü olduğumdan gizeme kolayca ayak uyduramadığım için onun bu esrarengiz ve vecize gibi konuşma tarzı beni sinirlendiriyordu. Amélie'ye dönüp bu imayla neyi kast ettiğini açıklamasını rica ettim.

— Hiçbir şeyi yoldaşım, dedi bana kederle. Az önce fark etmediğin şeylere karşı uyarılmak istediğini söylemen hakkında düşünüyordum sadece.

— Yani?

— Uyarmanın kolay olmadığını söylüyordum kendi kendime.

Gizemden nefret ettiğimi ve ilkesel olarak imaları reddettiğimi söyledim.

— Seni anlamamı istiyorsan kendini daha açık ifade etmeye çalış, diyerek belki de biraz kaba bir tarzda sözlerime tekrar başlamıştım ki hemen pişman oluverdim, çünkü bir an için dudaklarının titrediğini gördüm. Ardından başını çevirerek ayağa kalktı, odada neredeyse sendeleyerek birkaç kararsız adım attı.

— Ama Amélie, artık her şey düzelmişken neden hâlâ üzülüyorsun? diye haykırdım.

Bakışlarımın onu rahatsız ettiğini hissediyordum, bunun üzerine sırtımı dönüp, masaya dirseklerimi yaslayarak başımı ellerimin arasına aldım ve ona:

— Az önce sana karşı çok sert konuştum, dedim. Affet.

Bana yaklaştığını işittim, ardından yavaşça alnıma koyduğu parmaklarını hissettim, o anda sevgi ve gözyaşlarıyla dolu bir sesle:

— Zavallı yoldaşım! dedi.

Hemen ardından da odayı terk etti.

O zaman Amélie'nin bana gizemli gelen sözleri, kısa bir süre sonra açıklık kazandı. Bu sözleri, bende ilk bıraktıkları etkiyle buraya aktardım ve o gün, anladığım tek şey Gertrude için gitme vaktinin geldiğiydi.

12 Mart

Her gün Gertrude'e biraz zaman ayırmayı kendime görev edinmiştim. Gün içindeki meşguliyetime göre bu, birkaç saat ya da birkaç dakika sürüyordu. Amélie'yle aramızda geçen bu konuşmanın ertesi günü biraz boş zamanım vardı; güzel havanın davetkârlığı da buna eklenince Gertrude'ü ormana, açık havada, bir dal perdesinin ardından ve göz alabildiğine uzanan arazinin ötesinde, hafif bir pus altında, karlı Alpler'in muhteşemliğini görebileceğimiz Jura Dağları'nın kıvrımına götürdüm. Her zaman oturduğumuz yere vardığımızda güneş solumuzda alçalmaya başlamıştı bile. Biçilmiş sık otlardan oluşan bir çayır ayaklarımızın altında uzanıyordu. Az ötede birkaç inek otluyordu; dağdaki bu sürülere ait her bir ineğin boynunda bir zil vardı.

— Manzarayı resmediyorlar, diyordu Gertrude, çınlayan zilleri dinlerken.

Her gezintimizde olduğu gibi, durduğumuz yeri ona betimlememi istedi.

— Ama burayı zaten biliyorsun, dedim. Alpler'in göründüğü en uç sınırdayız.

— Bugün iyice görünüyorlar mı?

— Bütün görkemiyle karşımızdalar.

— Bana her gün biraz daha farklı olduklarını söylemiştiniz.

— Bugün neye benzetsem? Bir yaz günü çekilen susuzluğa. Sanki gece çökmeden havaya karışıp gidecekler.

— Bana önümüzdeki geniş çayırda zambak olup olmadığını söyleyebilir misiniz?

— Yok Gertrude, zambaklar bu kadar yüksekte yetişmezler ya da sadece bazı ender türleri yetişir.

— Çayır zambağı denenler de mi yetişmez?

— Çayırlarda zambak yok.

— Neuchâtel civarındaki çayırlarda da mı yok?

— Çayır zambağı diye bir şey yok.

— O halde İsa neden, "Çayır zambaklarını gördünüz mü?" diyor bize?

— Böyle söylediğine göre onun zamanında bu çiçekten olduğu kesin, ama insanlar toprağı ekerek soylarını tüketmiş işte.

— Bana sık sık, dünyanın en büyük ihtiyacının güven ve sevgi olduğunu söylediğinizi hatırlıyorum. İnsanın, biraz daha güvenle birlikte bu çiçekleri tekrar görmeye başlayacağını düşünmüyor musunuz? Ben, bu sözcüğü işittiğimde onları gördüğüm konusunda sizi temin ederim. Size betimlememi ister miydiniz? Akşam rüzgârında sallanan, aşk kokusuyla dolu büyük, masmavi çanlara, alevden çanlara benziyorlar. Önümüzde olduklarını neden bana söylemiyorsunuz? Onları hissediyorum! Çayırın onlarla dolu olduğunu görüyorum.

— Senin gördüğünden daha güzel değiller Gertrude'cüğüm.

— En az o kadar güzel olduklarını söyleyin.

— Senin gördüğün kadar güzeller.

— "Size gerçeği söyleyeyim, bütün görkemiyle Süleyman bile onlardan biri gibi giyinmemiştir," dedi İsa'nın sözlerini alıntılayarak ve onun kulağımı okşayan sesini duyduğumda bu sözleri ilk kez işitiyormuşum gibi geldi. "Bütün görkemiyle," diye tekrar etti düşünceli düşünceli, sonra bir süre sessiz kaldı.

— Sana söyledim Gertrude, dedim. Gözü olanlar bakmayı bilmiyor. Ardından, yüreğimin derinliklerinden şu duanın

yükseldiğini hissettim: "Zekilerden esirgediklerini alçakgönüllülere gösterdiğin için sana şükürler olsun ey Tanrım!"

— Bütün bunları nasıl da kolayca hayal ettiğimi bir bilseniz, bir bilebilseniz, diye haykırdı neşe saçan bir coşkuyla. İşte buyurun! Size manzarayı anlatayım ister misiniz?.. Arkamızda, üstümüzde ve çevremizde reçine tadında, grena gövdeli, rüzgâr onları eğmek istediğinde yakınan uzun, kara ve yatay dalları olan büyük çam ağaçları var. Ayaklarımızın altında, dağın bir nota sehpasını andıran yamacına dayanmış açık bir kitap gibi, gölgeleri mavileştiren, güneşi altın sarısına çeviren, çiçeklerin – kızılkantaronlar, rüzgâr çiçekleri, düğünçiçekleri, Süleyman'ın güzel zambakları– açık seçik sözcükleriyle konuşan, ineklerin boyunlarında çanlarıyla bu çiçeklerin isimlerini hecelemeye geldikleri ve insanların gözlerinin kapalı olduğunu söylediğiniz için bu sözcükleri okumaya meleklerin geldiği, yeşilin değişen tonlarında büyük bir çayır var. Bu kitabın altında, gizemli bir uçurumu örten, puslu, dumanı tüten büyük bir süt nehri; orada, ileride, göz kamaştıran Alpler'den başka kıyısı olmayan muazzam bir nehir görüyorum... Jacques'ın gideceği yer orası işte. Söyleyin, yarın yola mı çıkıyor sahiden?

— Yarın yola çıkması gerekiyor. Sana da söyledi mi?

— Söylemedi ama anladım. Uzun süreliğine mi gidiyor?

— Bir aylığına... Gertrude, sana sormak istiyordum... Neden bana seni kilisede ziyaret ettiğini söylemedin?

— İki kez beni görmeye kiliseye geldi. Ah! Sizden saklamak istemedim! Ama sizi üzeceğinden korktum.

— Asıl, anlatmayışın beni üzdü.

Eli elimi aradı.

— Yola çıkacağı için üzgündü.

— Söyle bana Gertrude... Sana, seni sevdiğini söyledi mi?

— Söylemedi ama bunu, söylenmeden hissederim. Sizin beni sevdiğiniz kadar sevmiyor.

— Ya sen Gertrude, gittiği için üzülüyor musun?

— Bence gitmesi daha iyi olur. Ona karşılık veremezdim.

— Ama söyle, sen, gittiği için üzülüyor musun?

— Sevdiğim kişinin siz olduğunu biliyorsunuz peder... Ah! Neden elinizi çekiyorsunuz? Evli olmasaydınız sizinle böyle konuşmazdım. Kör bir kadınla kim evlenir? O halde neden birbirimizi sevemiyoruz? Söyleyin peder, bunun yanlış olduğunu mu düşünüyorsunuz?

— Sevgide asla yanlış olmaz.

— Kalbimde iyilikten başka bir şey hissetmiyorum. Jacques'a acı çektirmek istemem. Kimseye acı çektirmek istemem... Sadece mutluluk vermek isterim.

— Jacques sana evlenme teklif etmeyi düşünüyordu.

— Yola çıkmadan önce onunla konuşmama izin verir miydiniz? Beni sevmekten vazgeçmesi gerektiğini anlamasını isterim. Peder, kimseyle evlenemeyeceğimi anlıyorsunuz, değil mi? Onunla konuşmama izin vereceksiniz, değil mi?

— Bu akşam olur.

— Hayır, yarın, hatta tam ayrılacağı sırada...

Güneş, coşkulu bir ihtişamla batıyordu. Hava ılıktı. Ayağa kalkıp konuşmaya devam ederek karanlık dönüş yoluna saptık.

İKİNCİ DEFTER

25 Nisan

Bu defteri bir süreliğine bırakmam gerekti.

Kar sonunda eridi ve yollar tekrar açılır açılmaz, köyümüzde mahsur kaldığımız uzun süre boyunca ertelemek zorunda kaldığım birçok yükümlülüğü yerine getirmem gerekti. Ancak dün biraz boş vakit bulabildim.

Buraya yazdığım her şeyi geçen gece tekrar okudum...

Bugün kalbimde uzun zamandır kabul edilmemiş olarak kalan duygunun adını koyabilme cesaretini gösterebildiğimden, şimdiye kadar nasıl da yanılgıya düştüğümü, Amélie'nin aktardığım bazı sözlerinin bana nasıl gizemli gelebildiğini, Gertrude'ün safiyane açıklamalarından sonra nasıl hâlâ onu sevip sevmediğim konusunda tereddüt edebildiğimi anlamakta zorlanıyorum. Gerçek şu ki, hem evlilik dışı aşka rıza göstermiyordum hem de beni böylesi bir tutkuyla Gertrude'e iten bu duyguda yasak bir şey olabileceğini kabul edemiyordum.

Gertrude'ün itiraflarının saflığı, hatta içtenliği kaygılarımı gideriyordu. Kendi kendime şöyle diyordum: O daha çocuk. Kafa karışıklığı ve yüz kızarıklıkları gerçek aşkın kaçınılmaz eşlikçileridir. Bana gelince, onu özürlü bir çocuğu sever gibi sevdiğime ikna etmiştim kendimi. Onunla, bir hastayla ilgilenir gibi ilgileniyordum – aynı zamanda ahlaki bir yükümlülük, bir görev olarak gördüğüm bir coşkunluktu. Evet, gerçekten de, benimle konuştuğu, burada aktardığım

o akşam dahi ruhumun o kadar hafif ve neşeli olduğunu hissediyordum ki o sözleri yazarken bile yine yanılgıya düşmüştüm. Aşkın kınanması gerektiğine inandığımdan ve kınanması gereken her şey de benim nazarımda ruhun üzerine çöktüğünden, ruhumun, o inanmadığım aşkı yüklendiğini hissetmiyordum.

Bu konuşmaları olduğu gibi aktarmakla kalmadım, hatta çok benzer bir ruh haliyle yazıya döktüm; gerçeği söylemek gerekirse, ancak o gece tekrar okuyunca anladım...

Jacques'ın yola çıkışının hemen akabinde –Gertrude'ün onunla konuşmasına izin vermiştim; ancak tatilin son günleri için geri gelecek, Gertrude'den uzak duracak ya da ondan kaçacak veya benim önümde olmadıkça onunla hiç konuşmayacaktı– hayatımız, her zamanki sakin akışına yeniden kavuşmuştu. Gertrude kararlaştırıldığı üzere Matmazel Louise'in evine yerleşmişti, ben de her gün onu görmeye gidiyordum; ancak yine aşk korkusuyla, duygularımızı harekete geçirebilecek herhangi bir konu hakkında konuşmamaya özen gösteriyordum. Artık onunla yalnızca bir rahip olarak konuşuyor, çoğunlukla Louise'in de bize katılmasıyla, özellikle din eğitimiyle ve paskalyada gerçekleştirdiğimiz ilk komünyon hazırlığıyla ilgileniyordum.

Paskalya günü, kudas ayinine ben de katıldım.

Bundan iki hafta önceydi. Bir haftalık tatilini yanımızda geçirmek üzere gelen Jacques'ın bana Komünyon Masası'na kadar eşlik etmemesi beni şaşırttı. Ayrıca Amélie'nin de evlendiğimizden beri ilk kez bu ayine katılmadığını söylemekten büyük üzüntü duyuyorum. Sanki ikisi sözleşmiş ve bu törensel randevuda hazır bulunmayarak sevincime gölge düşürmeye karar vermişlerdi. Bir kez daha, Gertrude'ün bu durumu görememesine ve bu karanlığın ağırlığını tek başıma taşıdığıma sevindim. Amélie'yi, bu davranışındaki dolaylı suçlamaları görebilecek kadar iyi tanıyorum. Beni asla açık

açık onaylamamazlık etmez; ama bir tür inzivayla onaylamadığını belli eder.

Böyle bir sitemin Amélie'nin ruhunu, yüce sorumluluklarından vazgeçirecek kadar etkilemesi karşısında derin bir üzüntü duydum. Eve dönünce bütün samimiyetimle onun için dua ettim.

Jacques'ın yokluğuna gelince, bunun nedeninin tamamen farklı olduğu, kısa bir süre sonra onunla yaptığım bir konuşma vesilesiyle ortaya çıktı.

3 Mayıs

Gertrude'e verdiğim dini eğitim dört İncili yeni bir bakışla yeniden okumamı sağladı. Hıristiyan inancımızı oluşturan kavramların çoğunun İsa'nın sözlerinden değil de, Aziz Pavlus'un yorumlarından kaynaklandığını gitgide daha fazla düşünüyorum.

Jacques'la yaptığım tartışmanın konusu da tam olarak buydu. Biraz sert mizaçlı olduğundan kalbi, düşünceleri için yeterli besini sağlamıyordu; gelenekçi, dogmacı biri oldu. Hıristiyan öğretisinde "beni memnun edeni" seçtiğim için beni eleştiriyor. Ama ben İsa'nın şu ya da bu sözünü seçmiyorum ki. Basitçe İsa ile Aziz Pavlus arasında İsa'yı seçiyorum. Jacques ise onlara karşı çıkacağı korkusuyla birini diğerinden ayrı tutmayı, ikisinde ayrı ayrı farklı esinler bulmayı reddediyor ve ona, burada bir adamı dinlerken şu tarafta Tanrı'yı işittiğimi söyledim diye bana sitem ediyor. Ne kadar itiraz ederse, "İsa'nın en ufak bir sözündeki benzersiz ilahi vurguyu hiç sezemediğine" daha da çok ikna oluyorum.

Dört İncil'in sayfaları arasında emri, tehdidi, yasakları boşuna arıyorum... Bunlar sadece Aziz Pavlus'tan geliyor. Jacques'ı rahatsız eden de tam olarak bu, İsa'nın sözleri arasında bunları bulamamak. Onunki gibi ruhlar artık yanlarında bir danışman, bir tırabzan, bir korkuluk olmadığını hisseder hissetmez kaybolduklarını sanırlar. Ayrıca başka-

larının, kendilerinin vazgeçtiği bir özgürlüğe sahip olmasını kaldıramazlar ve sevginin onlara sunmaya hazır olduğu her şeyi zorla ele geçirmek isterler.

— Ama babacığım, dedi bana, ben de ruhun mutluluğunu istiyorum.

— Hayır dostum, sen onların itaat etmesini istiyorsun.

— Mutluluk, itaatten geçiyor.

Atışmak hoşuma gitmediğinden son sözü ona bırakıyorum; ama sadece mutluluğun etkisi olması gerekirken tam tersi bir şeyle onu elde etmeye çalışmanın mutluluğu tehlikeye attığını ve seven ruhun bu gönüllü teslimiyetten memnun olduğunu düşünmek doğruysa, mutluluğu hiçbir şeyin sevgisiz bir teslimiyetten daha fazla uzaklaştıramayacağını gayet iyi biliyorum.

Bununla birlikte Jacques iyi akıl yürütüyor ve böylesine genç bir zihinde şimdiden bu derece doktriner bir katılıkla karşılaşmak bana acı vermese, şüphesiz savlarının niteliğine ve mantığının tutarlılığına hayran olurdum. Sık sık, sanki ondan daha gençmişim gibi geliyordu; bugün, dün olmadığım kadar gençtim ve kendi kendime şu sözleri tekrarlıyordum: "Küçük çocuklara benzemedikçe cennete giremezsiniz."

Bu, İsa'ya ihanet etmek mi, içinde özellikle *mutlu hayata ulaşmak için bir yöntem* bulduğum dört İncil'i alçaltmak, onlara saygısızlık etmek mi? Bizi şüphelenmekten ve kalplerimizin katılaşmasından alıkoyan sevinç hali, bir Hıristiyan için zorunlu bir durumdur. Her varlık, az ya da çok, sevinç duyabilir. Her varlık sevince yönelmelidir. Gertrude'ün tek bir gülüşü, bu konuda derslerimin ona öğrettiğinden daha fazlasını öğretiyor.

Ve İsa'nın şu sözü önümde parlayarak yükseliyor: "Kör olsaydınız, hiç günahınız olmazdı." Günah, insan ruhunu karartan işte bu; onun sevincine engel olan bu. Gertrude'ün, bütün varlığıyla ışıldamasını sağlayan mükemmel mutlulu-

ğu, günah nedir bilmemesinden kaynaklanıyor. İçinde sadece aydınlık, sadece sevgi var.

Dört İncil'i, Zebur'u, Vahiy Kitabı'nı ve Yuhanna'nın üç mektubunu onun dikkatli elleri arasına bıraktım; burada şunu okuyabilir: "Tanrı ışıktır ve içinde karanlık barındırmaz." Kendi İncil'inde İsa'nın söylediğini zaten duymuş olabileceği gibi: "Ben dünyanın ışığıyım; benimle birlikte olanlar, karanlıkta yürümeyecekler." Kör olduğu için, günah nedir bilmediğinden ve "Günah, emirle birlikte yeni bir güç kazandı, (Romalılara Mektup VII, 13)"* bapını okumak onu endişelendirmekten başka bir işe yaramayacağından Pavlus'un Mektupları'nı ve onu takip eden hayran olunası diyalektiği Gertrude'e vermedim.

* "Öyle ki, buyruk aracılığıyla günahın ne denli günahlı olduğu anlaşılsın." (*Kutsal Kitap, Yeni Antlaşma*, Romalılar (Pavlus'un Mektupları) 7:13, Kitab-ı Mukaddes Şirketi, 2009) (ç.n.)

8 Mayıs

Doktor Martins dün La Chaux-de-Fonds'dan geldi. Oftalmoskobuyla Gertrude'ün gözlerini uzun uzadıya muayene etti. Gözlemlerini aktarması gereken Lozan'daki uzmana, Doktor Roux'ya Gertrude'den bahsettiğini söyledi. İkisi de Gertrude'ün ameliyat edilebileceğini düşünüyordu. Ama bu konuda bütün şüpheler giderilinceye kadar kendisine bundan bahsetmemeye karar verdik. Martins, konsültasyondan sonra gelip beni bilgilendirecek. Gertrude'ün içinde, hemen sönme tehlikesi bulunan bir umudu yeşertmenin ne anlamı var? Ayrıca, böyle de mutlu değil mi ki?..

10 Mayıs

Paskalya'da Jacques ile Gertrude, ben de yanlarındayken bir araya geldiler – en azından Jacques Gertrude'ü görüp onunla konuştu; ama kayda değer bir şey söylemedi. Etkilendiğini korktuğum kadar göstermemişti ve geçen yıl yola çıkışından önce her ne kadar Gertrude ona bu aşkın umutsuz olduğunu söylemişse de gerçekten de alev alev yandığı bu aşkı dindirmenin kolay olmayacağına tekrar ikna oldum. Gertrude'e artık "siz" diye hitap ettiğini gördüm, kuşkusuz, böylesi en uygunuydu. Bunu ondan talep etmediğim halde kendiliğinden anlamasına sevindim. İçinde büyük bir iyilik barındırdığı su götürmez.

Yine de Jacques'ın bu uysallığının münakaşasız ve mücadelesiz olmadığından şüpheleniyorum. Talihsiz olan şuydu ki kalbine dayatmak zorunda kaldığı baskı şimdi ona başlı başına iyi gibi geliyordu; bu baskının herkese dayatılmasını isterdi. Onunla yaptığım ve yukarıda bahsettiğim şu tartışmada bunu hissettim. Zihin, sık sık kalbin oyununa gelir diyen La Rochefoucauld değil miydi? Mizacını bildiğimden ve onu, tartışmanın inadını daha da artırmaktan başka bir işe yaramayacağı biri olarak gördüğümden, Jacques'ın dikkatini bu noktaya çekmeye cesaret edemediğimi söylememe gerek yok; ancak o akşam, ona verecek yanıtı tam da Aziz Pavlus'un yazdıklarında (onu ancak kendi silahıyla yenebilirdim) bulduğumda, odasına, görebileceği şekilde bir not

bıraktım: "Yemeyen kişi, yiyeni ayıplayamaz; çünkü Tanrı, yiyeni de kabul etmiştir." (Romalılara Mektup XIV, 2.)

Devamını da pekâlâ not edebilirdim: "Rab İsa, hiçbir şeyin kendi içinde murdar olmadığını ve bir şeyin, ancak onu murdar olarak görenler için murdar olduğunu görmemi ve buna ikna olmamı sağladı" – ama Gertrude'le ilgili onun aklından bile geçmemesi gereken bazı aşağılayıcı yorumların benim aklımdan geçtiğini Jacques'a düşündürtmesinden korkarak bu kısmı yazmaya cesaret edemedim. Belli ki burada söz konusu olan yemekti, ama Kutsal Kitap'taki daha pek çok pasajdan iki üç anlam çıkarılmıyor mu? ("Eğer gözün..."; ekmeğin çoğalması; Kana düğünlerindeki mucize vb.) Burada tartışmaya gerek yok; bu bapın anlamı geniş ve derindir: Kısıtlamayı dikte edecek şey yasa değil, sevgidir ve Aziz Pavlus hemen ardından şöyle haykırır: "Ama kardeşin yemek için üzülürse, sevgi yolunda yürümüyorsun demektir." İnsanın zayıf noktası sevginin eksikliğidir, o zaman şeytan bize saldırır. Tanrım! Kalbimde, sevgiye ait olmayan ne varsa çekip al... Çünkü Jacques'ı kışkırtmakla hata ettim; ertesi gün, not ettiğim bap kâğıdını masamın üzerinde buldum. Jacques, kâğıdın arkasına basitçe aynı bölümdeki şu diğer bapı geçirmişti: "Yemeğiniz üzerine konuşmayın, İsa bunun kaybından öldü." (Romalılara Mektup XIV, 15.)

Bütün bölümü bir kez daha baştan okudum. Bu, sürüp giden bir tartışmanın başlangıcıydı. Gertrude'ün parlak göğünü bu karışıklıklarla bulandırıp, bu bulutlarla karartacak mıydım? Tek günahın başkalarının mutluluğunu geciktirmek ya da kendi mutluluğumuzu tehlikeye atmak olduğunu ona öğretip buna inanmasını beklerken, İsa'ya daha yakın değil miyim, Gertrude'ü kendinden koruyor sayılmaz mıyım?

Yazık! Bazı ruhlar, mutluluğa karşı özellikle direnç gösterir; yetersiz, beceriksiz olanlar... Zavallı Amélie'ciğimi düşünüyorum. Onu sürekli olarak mutluluğa davet ediyor, buna

zorluyorum ve onu mutlu olmaya mecbur etmek istiyorum. Evet, her birini Tanrı'ya kadar yükseltmek istiyorum. Ama durmaksızın kaçıyor, hiçbir güneşin açtıramadığı bazı çiçekler gibi kapalı kalıyor. Gördüğü her şey onu endişelendiriyor ve ona acı veriyor.

— Ne yapalım yoldaşım, dedi bana geçen gün. Ben kör yaratılmadım.

Ah! Onun bu alaycı tavırları bana nasıl da acı veriyor; bunlar karşısında keyfimin kaçmaması için hangi erdeme ihtiyacım var! Yine de Gertrude'ün rahatsızlığına yapılan bu göndermenin özellikle canımı acıttığını anlaması gerekiyormuş gibi geliyor bana. Dahası özellikle Gertrude'ün sonu gelmez hoşgörüsüne ne kadar da hayran olduğumu bana hissettiriyor. Onun başkalarına karşı en ufak bir şikâyette bulunduğunu işitmedim. Ona zarar verebilecek herhangi bir şeyle tanışmasına izin vermediğim doğru olsa da.

Mutlu ruhun, sevginin ışımasıyla etrafına mutluluk saçması gibi, Amélie de etrafındaki her şeyi karartıp kabalaştırıyor. Fakir, hasta ve acılı insanları ziyaret ettiğim, mücadeleyle geçen bir günün ardından, akşam karanlığında bazen bezgin bir halde, dinlenmeye, şefkate, sıcaklığa muhtaç bir kalple evime döndüğümde, çoğu zaman ocağımda, dışarıdaki soğuğu, rüzgârı ve yağmuru bin defa yeğleyeceğim kaygı, suçlama ve anlaşmazlık buluyorum. Yaşlı Rosalie'mizin başına buyruk davrandığının farkındayım; ama her zaman da haksız sayılmaz, özellikle de Amélie ona boyun eğdirmeye çalıştığında. Charlotte ve Gaspard'ın aşırı yaramaz olduklarının farkındayım, ama Amélie onları o kadar bağırarak ve o kadar sık azarlamasa, daha iyi olmaz mı? Çok fazla öğüt vermek, azarlamak, kınamak, sahildeki çakıl taşları gibi keskinliklerini yitirmelerine neden olur; çocuklar bu konudan benim kadar rahatsız değiller. Küçük Claude'un diş çıkardığının pekâlâ farkındayım (en azından annesi o çığlık atmaya başladığında durumun bu olduğu konusunda ısrarcı), ama

o ya da Sarah hemen yanına koşup nazlandırdıklarında onu çığlık atmaya özendirmiyorlar mı? Birkaç kez kendi haline bırakılsa, ben yokken doyasıya çığlık atsa, daha az çığlık atacağından eminim. Ama asıl ben yokken onu şımartacaklarını da biliyorum.

Sarah annesine benziyor, bu yüzden onu yatılı okula göndermeyi istiyordum. Annesinin onun yaşındaki haline, nişanlandığımız zamanlarına da benzemiyor, maddi hayatın yarattığı endişelerin annesini getirdiği zamandaki haline benziyor, daha doğrusu yaşamda endişe üretme alışkanlığı edindiği şimdiki zamanlarına benziyor (onları Amélie'nin yetiştirdiği kesin). Tabii, bir zamanlar kalbimin her asil coşkusuna gülümseyen, hayatımı her yönüyle paylaşmayı düşlediğim ve önümden ilerleyerek bana ışığa doğru rehberlik ediyormuş gibi gelen meleği bugün onun içinde görmekte zorlanıyorum... yoksa o zamanlar aşk gözümü kör mü etmişti?.. Çünkü Sarah'da bayağı endişelerden başka bir şey görmüyorum. Annesi gibi sadece önemsiz kaygılarla ilgileniyor; içindeki herhangi bir ışığa ruhaniyet katmayan yüz hatları bile donuk ve sanki sertleşmişler. Ne şiir zevki var ne de genel olarak okumaya hevesi. Annesiyle arasında, benim de katılmak isteyebileceğim bir konuşma geçtiğine hiç tanık olmadım ve onlarla birlikteyken yalnızlığımı daha da acı acı hissediyorum, öyle ki artık daha sık gitme alışkanlığı edindiğim çalışma odama çekiliyorum.

Sonbahardan itibaren ve karanlığın erken çökmesinden cesaret alarak, ziyaretlerimden fırsat buldukça, başka bir deyişle yeterince erken dönebildiğimde, Matmazel de La M.'in evinde çay içme alışkanlığı edindim. Geçen kasım ayından beri Louis de La M.'in, Gertrude'ün yanında Martins'in bakmasını önerdiği üç küçük kör kızı daha misafir ettiğini henüz buraya yazmadım. Gertrude sıra kendisine gelip onlara okumayı ve çeşitli ufak tefek işler yapmayı öğrettiğinde bu küçük kızlar oldukça yetenekli olduklarını gösterdiler.

La Grange'ın sıcak atmosferine her adım attığımda bu benim için nasıl bir dinlenme, nasıl bir avuntu; bazen iki üç gün gidemesem kendimi nasıl da yoksun hissediyorum. Matmazel de La M.'in Gertrude ile diğer üç küçük yatılı öğrencisinin bakımlarını üstlendiği için rahatsızlık ya da üzüntü duymadığını söylemeye gerek yok; üç hizmetçi ise ona büyük bir özveriyle yardım ediyor ve onu herhangi bir yorgunluktan kurtarıyorlar. Zaten serveti ve boş zamanı bundan daha iyi değerlendirebilir miyiz ki? Louise de la M. her zaman yoksullarla fazlasıyla ilgilendi. Görünüşe bakılırsa o, kendini sadece bu topraklara adayan ve burada sadece sevmek için yaşayan son derece dindar bir ruh. Güpür bir başlık ile çevrelediği, şimdiden neredeyse tamamı kırlaşmış saçlarına rağmen, gülüşünden daha çocuksu, hareketlerinden daha uyumlu, sesinden daha ahenkli bir şey yok. Gertrude kendi tarzını, kendi konuşma şeklini; sadece sesinde değil, düşüncelerinde, bütün varlığında da kendi tonlamasını oluşturdu – ikisi arasında şakayla takıldığım bir benzerlik var ama her ikisi de bunu görmek istemiyor. Yanlarında kalacak biraz daha zamanım olursa, Gertrude'ün ya alnını arkadaşının koluna dayayıp ya da bir elini onun ellerine bıraktığını, yan yana oturduklarını, benim Lamartine ya da Hugo'dan okuduğum birkaç mısrayı dinlediklerini görmek öyle hoşuma gidiyor ki; bu şiirin yansımasını bu iki berrak ruhta seyretmek nasıl da hoş geliyor! Küçük öğrenciler bile buna kayıtsız kalamıyor. Bu huzur ve sevgi ortamındaki çocuklar beklenmedik bir şekilde gelişip dikkate değer ilerleme kaydediyorlar. Matmazel Louise bana onlara zevk için olduğu kadar sağlık için de dans etmeyi öğrettiğini söylediğinde en başta gülmüştüm; ama bugün, yapmayı başardıkları ama kendilerinin değerlendiremedikleri bu ritmik hareketlerin inceliğine hayranlıkla bakıyorum. Bununla birlikte, Louise de La M., bu hareketleri göremeseler de bunları uyumlu kas hareketleri olarak algıladıklarına beni ikna ediyor. Gertrude

bu dans derslerine zarafetle, hem de büyüleyici bir zarafetle katılıyor; üstelik bundan büyük bir keyif alıyor. Bazen Louis de La M. küçüklerin oyununa katılıyor ve Gertrude piyanonun başına geçiyor. Müzikte şaşırtıcı bir gelişme kaydetmişti; artık her pazar, şapeldeki orgu çalıp kısa doğaçlamalarla ilahilere giriş yapıyor.

Her pazar, bizim eve yemeğe geliyor; her ne kadar, her geçen gün zevkleri gitgide farklılaşsa da çocuklarım onu gördüklerine mutlu oluyor. Amélie fazla gerginlik göstermiyor ve yemek sorunsuz bitiyor. Ardından bütün aile Gertrude'ü geri götürüp *La Grange*'da ikindi kahvaltısı yapıyoruz. Bu, Louise'in şımartmaktan ve şekerlemelere boğmaktan hoşlandığı çocuklarım için bir şenlik. Böyle kibarlıklara karşı hiç de duyarlı olmayan Amélie bile sonunda neşeleniyor, gençleşmiş görünüyor. Usanç dolu yaşamına verdiği bu mola da olmasa işi daha zor olurdu sanırım.

18 Mayıs

Artık güzel havalar geri döndüğüne göre Gertrude ile yeniden dışarı çıkabilirdim; bunu uzun zamandır yapmamıştık (çünkü geçenlerde yeniden kar yağmıştı ve yollar son birkaç gün öncesine kadar berbat haldeydi), onunla uzun zamandır baş başa da kalmamıştık.

Hızlı hızlı yürüyorduk; soğuk hava Gertrude'ün yanaklarını renklendiriyor, sarı saçlarını durmaksızın suratına savuruyordu. Bir turba bataklığının oradan geçerken, çiçek açmış birkaç hasırotu koparıp yassı beresinin altına şıkıştırdım, sonra da tutturmak için saçlarını ördüm.

Yeniden baş başa kalmanın şaşkınlığıyla henüz neredeyse hiç konuşmamıştık ki Gertrude, o ifadesiz yüzünü bana doğru çevirerek aniden:

— Jacques'ın beni hâlâ sevdiğini düşünüyor musunuz? diye sordu.

— Senden vazgeçmeye karar verdi, dedim hemen.

— Ama sizin de beni sevdiğinizi biliyor mu sizce? diye devam etti.

Geçen yaz aramızda geçen ve burada da aktardığım konuşmanın üzerinden altı aydan fazla zaman geçmiş (bu duruma şaşıyorum), aramızda aşkla ilgili tek kelime edilmemişti. "Hiç baş başa kalmadık," dedim ona ve böylesi en iyisiydi... Gertrude'ün sorusu kalbimi öylesine hızlı çaptırmıştı ki yürüyüş tempomuzu biraz yavaşlatmak zorunda kaldım.

— Ama herkes seni sevdiğimi biliyor Gertrude, diye haykırdım. Oyuna gelmedi.

— Hayır, hayır, sorumu yanıtlamadınız.

Bir anlık sessizlikten sonra, başını eğip sözlerine devam etti:

— Amélie Teyzem biliyor ve bunun onu üzdüğünün farkındayım.

— Bu mesele olmasa da üzülecekti, diyerek karşı çıktım pek de kendinden emin olmayan bir sesle. Üzüntü onun mizacında var.

— Ah! Hep beni yatıştırmaya çalışıyorsunuz, dedi bir nevi sabırsızlıkla. Ama ben yatıştırılmak istemiyorum. Beni endişelendireceğinden ya da bana acı vereceğinden korkarak bana anlatmadığınız pek çok şey olduğunun farkındayım. Bilmediğim o kadar çok şey var ki, bu yüzden bazen...

Sesi gitgide alçalıyordu; nefesi yetmemiş gibi durdu. Söylediği son sözcüğü, sorarcasına tekrarladım:

— Bazen?..

— Bu yüzden bazen, size borçlu olduğum tüm mutluluk bilinmezlik üzerine kuruluymuş gibi geliyor, dedi üzüntüyle.

— Ama Gertrude...

— Hayır, bırakın konuşayım; böyle bir mutluluk istemiyorum. Anlayın ki ben... Ben mutlu olmak istemiyorum. Bilmeyi tercih ederim. Göremediğim, üzücü olduğu kesin pek çok şey var; ama bunları benden saklamaya hakkınız yok. Bu kış aylarında uzun uzadıya düşündüm. Anlıyorsunuz ya, dünyanın, sizin beni inandırdığınız kadar güzel olmadığından, aslında o güzelliğin çok uzağında olduğundan korkuyorum peder.

— İnsanın dünyayı sık sık çirkinleştirdiği doğru, diye ileri sürdüm endişeyle. Zira öfkeli düşünceleri beni korkutmuştu ve başaracağıma dair pek ümidim olmasa da fikrini değiştirmeye çalışıyordum. O da sanki bu birkaç sözcüğü bekliyordu, çünkü zincirin kayıp halkalarından birini ele geçirmişti:

— Açıkçası, kötülüğe bir şey katmayacağımdan emin olmak isterdim, diye haykırdı.

Uzunca bir süre sessizlik içinde, hızlı hızlı yürümeye devam ettik. Söyleyebileceğim herhangi bir şey, onun düşündüğünü hissettiğim şeyle zaten çakışıyordu; söyleyeceğim birkaç cümlenin ikimizin de bağlı olduğu kaderi kışkırtmasından korkuyordum. Dahası Martins'in, Gertrude'ün belki görmesini sağlayabileceğini söylediğini düşününce yüreğimi büyük bir acı kaplıyordu.

— Size sormak istediğim, ama nasıl söyleyeceğimi bilmediğim bir şey var... diyerek sözlerine devam etti sonunda.

Cesaretini toplamaya çalıştığı kesindi, ben de onu dinlemek için aynısını yapıyordum, ama onu endişelendiren şöyle bir soruyla karşılaşacağımı nasıl tahmin edebilirdim:

— Bir körün çocukları da kör mü doğar?

Bu konunun hangimize daha çok eziyet ettiğini bilemiyorum, ama o anda devam etmemiz gerekiyordu:

— Hayır Gertrude, dedim ona. Bazı özel durumlar hariç. Kör doğmaları için hiçbir neden yok.

Bu yanıt karşısında son derece rahatlamış görünüyordu. Bu kez ben ona, bunu bana neden sorduğunu sormak istedim; ama cesaret edemediğimden beceriksizce konuşmaya devam ettim:

— Ama Gertrude, çocuk sahibi olmak için evlenmek gerek.

— Bana bunu söylemeyin peder. Bunun doğru olmadığını biliyorum.

— Sana, söylenmesi uygun olan şekliyle ifade ettim, diyerek karşı çıktım. Ama doğa kanunlarının, insanların ve Tanrı'nın kanunlarının yasakladığı şeylere izin verdiği doğru.

— Bana sık sık, Tanrı'nın kanunlarının, sevginin kanunları olduğunu söylediniz.

— Burada bahsedilen sevgi, Tanrı sevgisi diye adlandırdığımız şeyden başka bir şey değil.

— Bana olan sevginiz Tanrı sevgisinden mi kaynaklanıyor?

— Böyle olmadığını biliyorsun Gertrude'cüğüm.

— O halde, bizim sevgimizin, Tanrı'nın yasalarına uygun olmadığını kabul ediyorsunuz, öyle mi?

— Ne demek istiyorsun?

— Ah! Ne demek istediğimi iyi biliyorsunuz ve bu konu hakkında konuşması gereken ben olmamalıyım.

Dolambaçlı yollara başvurmaya çalışmam boşunaydı; kalbim, bozguna uğrayan gerekçelerimi geri çekmem için çarpıyordu. Çaresizlikle haykırdım:

— Gertrude... Senin sevginin utanç verici olduğunu mu düşünüyorsun?

Sözlerimi düzeltti:

— *Sevgimizin*... Böyle düşünmem gerektiğini kendi kendime söylüyorum.

— O halde?

Benim sesimde bir tür yakarış varken onun nefes bile almadan sözlerini tamamlamasına şaşırdım:

— Ama sizi sevmekten de vazgeçemiyorum.

Bütün bunlar dün oldu. Önce yazmaya çekindim... Yürüyüşü nasıl tamamladık bilmiyorum. Kaçıyormuşçasına hızlı adımlarla yürüdük; kolunu sıkıca bedenime bastırdım. Bu esnada ruhum, bedenimi terk etmişti – yolumuza çıkacak en ufak çakıl taşı yüzünden ikimiz de yere yuvarlanacakmışız gibi geliyordu.

19 Mayıs

Bu sabah Martins geldi. Gertrude ameliyat edilebilirmiş. Roux ameliyatı onaylamış, Gertrude'ün bir süreliğine kendisine emanet edilmesini istemiş. Buna karşı çıkamazdım; yine de korkakça davranarak, düşünmek için süre istedim. Onu yavaş yavaş hazırlayabilmem için izin istedim... Kalbimin sevinçle atması gerekirken, tarifsiz bir ıstırabın ağırlığının yüreğimi ezdiğini hissediyorum. Gertrude'e, belki görebileceğini söyleme fikri yürek istiyor.

19 Mayıs Gecesi

Gertrude'ü gördüm ama onunla konuşamadım. Bu akşam *La Grange*'dayken, salonda kimse olmadığından odasına kadar çıktım. İkimiz yalnızdık.

Onu uzun uzun bağrıma bastım. Karşı koymak için hiçbir girişimde bulunmadı; başını bana doğru kaldırdığındaysa dudaklarımız buluştu...

21 Mayıs

Ah Tanrım, geceyi bizim için mi böylesine derin, böylesine güzel yarattın? Benim için mi? Hava ılık ve açık penceremden içeriye ay ışığı doluyor ve göklerin engin sessizliğini dinliyorum. Ah, bütün yaratılıştan, sözcüklerle ifade edilemeyen bir coşkuda yiten kalbimi taşıyan belirsiz bir tapınma yükseliyor. Artık sadece çılgınca dua edebiliyorum. Sevgide bir sınırlama söz konusuysa bu senden değil Tanrım, insanlardan kaynaklanıyor. Sevgim, insanların gözünde utanç vericiyken ah, senin gözünde kutsal olduğunu söyle bana.

Günah fikrinin üzerine çıkmaya çalışıyorum, ama günah bana kabul edilmez geliyor ve İsa'yı terk etmek istemiyorum. Hayır, Gertrude'ü severek günah işlediğimi kabul etmiyorum. Kalbimi yerinden sökmedikçe bu aşkı yüreğimden kazıyamam, neden? Onu henüz sevmezken bile sırf acıdığım için sevmeliydim; onu artık sevmemek, ona ihanet olur. Benim sevgime ihtiyacı var...

Tanrım, artık bilmiyorum... Senden başkasını artık bilmiyorum. Bana rehberlik et. Bazen karanlığa gömülüyormuşum ve o görme yetisini kazanırken ben bu yetiden mahrum olacakmışım gibi geliyor.

Gertrude dün Lozan'daki kliniğe yattı, yirmi günden önce çıkamayacak. Dönüşünü müthiş bir kaygıyla bekliyorum. Onu Martins eve getirecek. O zamana kadar kızı görmeye kalkışmamam için bana söz verdirdi.

22 Mayıs

Martins'in mektubu: Ameliyat başarıyla sonuçlandı. Tanrı'ya şükürler olsun!

24 Mayıs

Şimdiye kadar beni görmeden seven Gertrude'ün artık beni göreceği fikri beni dayanılmaz derecede rahatsız ediyor. Beni tanıyacak mı? Hayatımda ilk kez aynalara endişeyle bakıyorum. Bakışlarının yüreği kadar hoşgörülü ve sevgi dolu olmadığını görürsem ne yaparım? Tanrım bazen, seni sevebilmek için onun sevgisine ihtiyacım varmış gibi geliyor.

27 Mayıs

İşlerimdeki yoğunluk şu son günleri fazla sabırsızlanmadan geçirmemi sağladı. Kendimden uzaklaşabileceğim her uğraş kutsal; ama gün boyunca, her şeyin arasında onun hayali beni izliyor.

Yarın gelmesi gerekiyor. Son bir haftadır sadece mizacının iyi yanlarını gösterip burada olmayanın yokluğunu bana unutturmayı görev edinmiş görünen Amélie, Gertrude'ün dönüşünü kutlamak için çocuklarla birlikte hazırlık yapıyor.

28 Mayıs

Gaspard ile Charlotte korularda ve çayırlarda bulabildikleri bütün çiçekleri topladılar. Yaşlı Rosalie, Sarah'nın ne olduğunu bilmediğim yaldızlı kâğıtlarla süslediği anıtsal bir pasta pişirdi. Bu öğlen gelmesini bekliyoruz.

Bu bekleyişi çabucak bitirmek için yazıyorum. Saat on bir. Her dakika başımı kaldırıp Martins'in arabasıyla geleceği yola doğru bakıyorum. Gidip onları karşılamamak için kendimi zor tutuyorum; böylesi daha iyi ve Amélie'yi düşünerek karşılamanın yapılacağı evden ayrılmamam en iyisi. Yüreğim kabarıyor... Ah! İşte, geldiler!

28'i Akşamı

Ne kadar da berbat bir geceye dalıyorum! Tanrım, acı bana, merhamet et! Onu sevmekten vazgeçiyorum ama sen, ölmesine izin verme!

Demek korkmakta haklıydım! Ne yaptı? Ne yapmak istedi? Amélie ile Sarah, Matmazel de La M.'in kendisini beklediği *La Grange*'ın kapısına kadar ona eşlik ettiklerini söylediler. Demek ki dışarı çıkmak istemişti... O zaman ne oldu?

Düşüncelerime biraz çekidüzen vermeye çalışıyorum. Bana anlatılanlar ya anlaşılmıyor ya da birbiriyle çelişiyor. Aklım çok karışık... Onu bilinci kapalı bir halde *La Grange*'a götüren Matmazel de La M.'in bahçıvanı, Gertrude'ü nehir boyunca yürüdükten sonra bahçedeki köprüyü geçerken gördüğünü, sonra kızın aşağıya doğru sarktığını, ardından da gözden kaybolduğunu söyledi; ama en başta düştüğünü anlayamadığından, gerektiği gibi acele etmemişti, akıntının sürükleyip getirdiği kızı alavere havuzunun* yakınında bulmuştu. Olayın biraz sonrasında onu gördüğümde, henüz bilinci yerine gelmemişti ya da en azından bilincini yeniden kaybetmişti, çünkü anında gerçekleştirilen olağanüstü müdahale sayesinde bir an için de olsa kendine gelmişti. Tanrı'ya şükürler olsun henüz oradan ayrılmamış

* Alavere ya da tesviye havuzu, bir ırmağın veya kanalın suyunu tutmak, gerektiğinde de boşaltmak için yapılan havuzcuk. (ç.n.)

olan Martins böylesi bir sersemliğe ve uyuşukluğa dalmasını açıklamakta zorlanıyor. Kızı boşuna sorguluyor. Hiçbir şey duymadığını ya da susmaya karar verdiğini söyleyebiliriz. Oldukça güç soluk alıp verdiğinden Martins akciğer ödeminden şüpheleniyor. Hardal yakılarını ve vantuzları yerleştirip yarın tekrar geleceğine söz verdi. İlk olarak kızı canlandırmaya uğraşırken onu uzun süre sırılsıklam giysiler içinde bırakmak hataydı. Nehrin suyu buz gibidir; ağzından birkaç kelime almayı başaran tek kişi, Matmazel de La M., onun nehrin bu yakasında bolca yetişen unutmabeni çiçeklerini toplamak isterken, mesafeleri kestirmeyi hâlâ beceremediğinden ya da çiçeklerin oluşturduğu yüzen halıyı kuru arazi sanıp basarak aniden dengesini kaybettiğini savunuyor...

Keşke buna inanabilseydim! Bunun sadece bir kaza olduğuna ikna olabilseydim, ruhumdan nasıl da korkunç bir yük kalkardı! Yemek boyunca ne kadar neşeli olsa da bir an için yüzünden silinmeyen şu tuhaf gülümseme beni endişelendirmişti; yüzünde daha önce görmediğim ama yeni gözlerinden kaynaklandığına inanmaya kendimi zorladığım, zoraki bir gülümseme vardı. Gözünden yüzüne, gözyaşları gibi oluk oluk akıyormuşçasına bir gülümseme ve bunun yanında diğerlerinin kaba neşesi de beni rahatsız etmişti. Bu neşeye katılmıyordu! Kuşkusuz, onunla yalnız kalsaydım bana açıklayacağı bir sırrı keşfetmiş gibi duruyordu. Neredeyse tek kelime etmemişti, ama diğerlerinin yanında ve özellikle de fazlaca konuşanların yanında genellikle sessizliğini koruduğundan buna şaşırmamıştık.

Tanrım, sana yalvarıyorum; onunla konuşmama izin ver. Bilmem lazım, yoksa nasıl yaşamaya devam edebilirim?.. Bununla birlikte, yaşamına son vermeyi böylesine istediyse, bu *bildiği* için miydi? Neyi biliyordu? Dostum, böylesine korkunç ne öğrendiniz? Sizden, hangi ölümcül şeyi saklamıştım da birdenbire bunu fark ediverdiniz?

Alnından, soluk yanaklarından, tarifsiz bir üzüntünün üzerine kapanmış narin gözkapaklarından, hâlâ ıslak ve yosunlara benzeyen, yastığına yayılmış saçlarından gözlerimi ayırmadan, düzensiz ve sıkıntılı soluğunu dinleyerek iki saatten fazla başucunda kaldım.

29 Mayıs

Matmazel Louise bu sabah beni çağırttığında hemen *La Grange*'a gittim. Neredeyse sakin bir geceden sonra Gertrude sonunda uyuşukluktan sıyrılmıştı. Odasına girdiğimde bana gülümsedi ve başucuna oturmamı işaret etti. Onu sorgulamaya cesaret edemedim; kuşkusuz o da sorularımdan korkuyordu ki bana, sanki her türlü duygu patlamasının önüne geçmek istermişçesine hemen:

— Nehir kıyısında görüp toplamak istediğim şu küçük mavi çiçeklere, gök rengi olanlara ne diyordunuz? diye sordu. Benden daha becerikli olduğunuzdan benim için bu çiçeklerden bir demet yapar mısınız? Onu şuraya, yatağımın yanına koyacağım...

Sesindeki sahte neşe canımı acıtıyordu; kuşkusuz o da bunu fark etmiş olacak ki daha ciddi bir ifadeyle ekledi:

— Bu sabah sizinle konuşamayacağım, çok yorgunum. Şu çiçekleri benim için toplamak istemez miydiniz? Ondan sonra gelirsiniz.

Bir saat sonra, elimde onun için topladığım bir demet unutmabeni çiçeğiyle geri döndüğümde Matmazel Louise bana Gertrude'ün dinlendiğini ve akşamdan önce beni göremeyeceğini söyledi.

Bu akşam onu tekrar gördüm. Yatağına yığılı yastıklar onu destekliyor, neredeyse oturmasını sağlıyordu. Taranıp alnının üzerinde örülmüş saçlarına onun için getirdiğim unutmabeniler karışıyordu şimdi.

Ateşi olduğu kesindi ve güçlükle soluk alıyor gibiydi. Cayır cayır yanan eliyle ona uzattığım elimi tuttu. Yanında, ayakta duruyordum:

— Size bir itirafta bulunmam gerekiyor peder, çünkü bu akşam öleceğimden korkuyorum. Bu sabah size yalan söyledim... Çiçek toplamaya gitmemiştim... Canıma kıymak istediğimi söylersem beni affeder misiniz?

Narin elini ellerimin arasında tutmaya devam ederek yatağın yanına diz çöktüm; ama gözyaşlarımı ondan saklamak, hıçkırıklarımı bastırmak için yüzümü çarşafa gömdüğümde, elini ellerimin arasından çekip alnımı okşamaya başladı.

— Bunun feci bir şey olduğunu mu düşünüyorsunuz? dedi şefkatle. Ben hiçbir karşılık vermeyince devam etti:

— Arkadaşım, dostum, kalbinizde ve hayatınızda fazlaca yer tuttuğumu gayet iyi görüyorsunuz. Yanınıza geri geldiğimde, bunu hemen fark ettim; ya da en azından başkasının yerini işgal ettiğimi ve bu yüzden onun üzüldüğünü fark ettim. Suçum, bunu daha erken hissedememiş olmak; ya da en azından sizin beni sevmenize göz yummak –çünkü bunu zaten biliyordum. Ama bir anda o yüzü, o hüzün dolu zavallı yüzü karşımda gördüğümde bu üzüntünün benim eserim olduğu fikrini artık taşıyamaz oldum... Hayır, hayır, kendinizi hiçbir şekilde suçlamayın; ama gitmeme izin verin ve ona sevincini iade edin.

Alnımı okşamayı bıraktı; elini yakalayıp öpücükler ve gözyaşlarına boğdum. Ama sabırsızca elini çekti ve yeni bir kaygıyla hareketlendi.

— Demek istediğim bu değildi; hayır, bunu demek istemedim, diye tekrarladı. Alnının terle ıslandığını gördüm. Gözlerini kapatıp bir süre öyle, sanki zihnini toplamaya ya da tekrar kör olmaya çalışıyormuşçasına durdu. Başlangıçta gergin ve üzgün olan sesi, gözlerini yeniden açmasıyla yükseldi ve derken hararetlenecek kadar canlandı:

— Görmemi sağladığınızda, gözlerimi hayal edebileceğimden çok daha güzel bir dünyaya açtım; evet, gerçekten de, günün bu kadar duru, havanın böylesine berrak, göğün böylesine engin olduğunu düşünmemiştim. Ama insanların yüzlerini bu kadar kaygılı hayal etmemiştim. Evinize adım attığımda, gözüme çarpan ilk şeyin ne olduğunu biliyor musunuz?.. Ah! Size söylemem iyi olacak; ilk gördüğüm bizim suçumuz, bizim günahımız oldu. Hayır, karşı çıkmayın. İsa'nın sözlerini anımsıyor musunuz: "Kör olsaydınız, günahınız olmazdı." Ama artık görüyorum... Ayağa kalkın peder. Şuraya, yanıma oturun. Sözümü kesmeden beni dinleyin. Klinikte geçirdiğim sürede Kutsal Kitap'tan henüz bilmediğim, bana hiç okumadığınız bölümler okudum ya da daha doğrusu bana okumalarını istedim. Aziz Pavlus'un bir bapını hatırlıyorum, bütün gün kendi kendime tekrar ettim: "Bir zamanlar, benim için kanun diye bir şey yokken, yaşıyordum; ama emir geldiğinde, günah hayat buldu ve ben öldüm."

Aşırı bir coşku içinde, çok yüksek sesle konuşuyordu ve son sözlerini, dışarıdan duyulabileceğini düşünerek rahatsız olayım diye bağırarak söylemişti; sonra gözlerini yumdu ve sanki kendisi içinmişçesine şu son sözleri mırıldanarak tekrarladı:

— "Günah hayat buldu – ve ben öldüm."

Yüreğim bir tür dehşetle buz kesmişti, ürperdim. Fikrini değiştirmek istedim.

— Bu bapları sana kim okudu? diye sordum.

— Jacques, dedi gözlerini açıp bakışlarını üzerimde sabitleyerek. Mezhep değiştirdiğini biliyorsunuz ya?

Bu kadarı fazlaydı; susması için yalvaracaktım ki tekrar konuşmaya başlamıştı bile:

— Dostum, canınızı çok yakacağım, ama aramızda hiçbir yalan kalmamalı. Jacques'ı gördüğümde, birdenbire sevdiğim kişinin siz olmadığınızı anladım. Onu seviyordum.

Tam tamına sizin yüzünüze sahipti; söylemek istediğim, sizi zihnimde canlandırdığım yüze sahipti... Ah! Neden onu kendimden uzaklaştırttınız? Onunla evlenebilirdim...

— Ama Gertrude, yine evlenebilirsin, diye haykırdım umutsuzlukla.

— Rahip olacak, dedi bir hışımla. Ardından da hıçkırıklarla sarsıldı: "Ah! Ona itiraf etmek isterdim..." diye inledi bir tür esriklikle. "Bana ölmekten başka bir şey kalmadığını görüyorsunuz ya. Susadım. Birine haber verin, yalvarırım. Boğuluyorum. Beni yalnız bırakın. Ah! Sizinle böyle konuşmak için biraz daha rahatlamış olmayı umuyordum. Beni bırakın. Ayrılıyoruz. Artık sizi görmeye katlanamıyorum."

Onu bıraktım. Yerimi alması için Matmazel de La M.'i çağırdım. Onun bu aşırı huzursuzluğu beni büsbütün korkuttu; ama varlığımın, durumunu daha da fenalaştırdığına inanmam gerekti. Daha da kötüleşirse bana haber verilmesini rica ettim.

30 Mayıs

Yazık! Onu ancak uyurken yeniden görebildim. Bitkinlik ve sayıklamalarla dolu bir geceden sonra bu sabah, şafak sökerken can verdi. Gertrude'ün son arzusu üzerine Matmazel de La M.'in telgrafla haber verdiği Jacques, her şey son bulduktan birkaç saat sonra geldi. Hâlâ zaman varken bir Katolik rahip çağırmadığım için beni acımasızca suçladı. Ancak Lozan'da kalırken, Gertrude'ün belli ki Jacques'ın baskısıyla mezhep değiştirdiğini henüz bilmediğimden bunu nasıl yapabilirdim ki? Böylece fırsat bulmuşken kendisinin ve Gertrude'ün mezhep değiştirdiğini bana bildirdi. Bu iki varlık, aynı anda beni terk etmişti; bana öyle geliyor ki, yaşamları boyunca birbirlerinden ayırdığım bu iki kişi, benden kaçmayı ve Tanrı'da birleşmeyi planlamışlardı. Ama Jacques'ın mezhep değiştirmesinde aşktan çok akıl yürütmesinin rol oynadığına inanıyorum.

— Babacığım, dedi bana, sizi suçlamam uygun değil, ama bana, sizin hatalı örneğiniz rehberlik etti.

Jacques gittikten sonra, Amélie'nin yanında diz çöküp benim için dua etmesini istedim, çünkü yardıma ihtiyacım vardı. "Babamız..." diye basitçe ezbere okumaya başladı, ama baplar arasına koyduğu uzun sessizlikleri kendi yakarışımız dolduruyordu.

Ağlamak istiyordum, ama kalbimin bir çölden bile daha kurak olduğunu hissettim.

André Gide'in en şiirsel ve en dokunaklı anlatılarından biri olarak dikkat çeken *Pastoral Senfoni*, yazarın insan ilişkilerindeki sorunlara eğilirken kendi evliliğinde de bir ahenk bulma çabasını yansıtır. Başlığını Beethoven'ın *Pastoral Senfoni* olarak da bilinen 6. Senfoni'sinden alan yapıt, Gide'in psikolojik sorunları ele alış biçiminin yanı sıra kurgu ve üslup açılarından da gelişiminde önemli bir aşamaya işaret eder. Protestan bir papaz ile himayesine aldığı kör ve yetim kızın hikâyesinde, yazarın kendi çocukluk anılarının ve Katoliklik ile Protestanlık arasındaki ikileminin izleri sürülebilir. İnsanın kendisine söylediği yalanlar; "körlük" ve "günah" kavramları metinde önemli bir yer tutar. Gide, kendi hayatında dinsel ikilemini bir türlü çözememiş, en sonunda kendi ahlak anlayışını kurmayı başarmıştı.

ANDRÉ GIDE (1869-1951): 1947 yılında Nobel Edebiyat Ödülü'ne değer görülen Fransız yazar, Protestan bir baba ile Katolik bir annenin çocuğuydu. Paris'teki École Alsacienne'e gönderildi. 1889'da bakaloryasını aldıktan sonra bir süre simgeci estetik kuramlarının etkisinde kaldı. *Le Traité du Narcisse* (1891; Narkissos Üzerine İnceleme), *Le Voyage d'Urien* (1893; Urien'in Yolculuğu) ve *La Tentative amoureuse* (1893; Aşka Teşebbüs) bu dönemin yapıtlarıdır. 1894'te Kuzey Afrika'da bulunduğu sırada ünlü lirik düzyazı şiiri *Les Nourritures terrestres*'i (1897; Dünya Nimetleri) yazdı. İlk yayımlandığında tam bir başarısızlığa uğrayan yapıt, I. Dünya Savaşı sonrasında çok sevildi. *L'Immoraliste* (1902; Ahlaksız), *La porte étroite* (1909; Dar Kapı) ve *La Symphonie pastorale* (1919; Pastoral Senfoni) asıl yaratıcılık döneminin yapıtlarıdır. 1900'lerin başında artık edebiyat eleştirmeni olarak geniş ölçüde tanınan Gide, 1908'de, II. Dünya Savaşı'na dek ilerici Fransız yazarları bir araya getiren edebiyat dergisi *La Nouvelle Revue Française*'in kurucuları arasında yer aldı. *Si le Grain ne meurt* (1924; Tohum Ölmeyince), *Les Faux-monnayeurs* (1925; Kalpazanlar) ve *Les Nouvelles Nourritures* (1935; Yeni Nimetler) yazarın çok sayıda önemli yapıtından bazılarıdır.

9 786254 058806

